

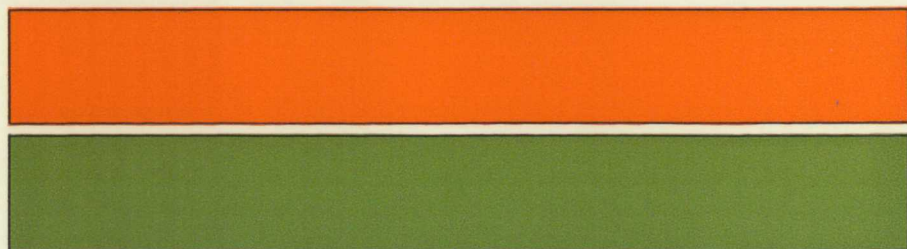

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Ref

**Finansiella
tillväxtsaspekter
1960-1975**

1970 års långtidsutredning

Bilaga 4

SOU 1971:7

Statens offentliga utredningar

1971:7

Finansdepartementet

Finansiella tillväxtaspekter 1960–1975

1970 års långtidsutredning

BILAGA 4

Utarbetad inom konjunkturinstitutet av

Willem van der Hoeven

Stockholm 1971

Finansdepartementet
1971
Statens offentliga utredningar

Finansiella tillväxtspåket 1960-1975

1970 års långfristvårdning

BILAGA 4

Upparbetad inom Konjunkturinstitutet av
Willems van der Hoeven

Stockholm 1971

Innehåll

Kapitel 1 <i>Inledning</i>	5	Kapitel 6 <i>Kreditmarknaden 1975</i>	38
1.1 Förutsättningar	5	6.1 Kreditmarknadskalkyl	38
1.2 Finansiell modell	6	6.2 Allmänhetens likviditet: kalkyl för inlåningen i bankerna	40
Kapitel 2 <i>Hushållens inkomster, konsumtion och sparande</i>	9	6.3 Kreditinstituten och förändringarna i efterfrågan	44
2.1 Hushållens faktorinkomster	9	Kapitel 7 <i>Sammanfattning</i>	46
2.2 Inkomstfördelning och disponibel inkomst	11	<i>Statistiskt appendix</i>	49
2.3 Hushållens sparande	13		
2.4 Konsumtionsefterfrågan och konsumtionsutrymme	15		
Kapitel 3 <i>Statens och kommunernas budgetutveckling</i>	17		
3.1 Kommunernas inkomster och utgifter	17		
3.2 Statens budgetutveckling	20		
3.3 Skatter, intern balans och budgetutveckling	21		
Kapitel 4 <i>Företagens vinster, investeringar och finansiering</i>	23		
4.1 Utvecklingen för samtliga företag	23		
4.2 Utvecklingen inom industrin	26		
Kapitel 5 <i>Kapitalbildning och utvecklingen på kreditmarknaden under 60-talet</i>	28		
5.1 Investering, sparande och upplåning på kreditmarknaden	29		
5.2 Strukturförändringar i efterfrågan på kreditmarknaden	32		
5.3 Strukturförändringar i utbudet på kreditmarknaden	35		

1.1 Förutsättningar

Analysen av finansiella aspekter på tillväxten utvecklades huvudsakligen i betänkandet Finansiella Långtidsperspektiv¹ som utkom i samband med 1965 års långtidsutredning. Analysen i föreliggande utredning överensstämmer i stora drag med den i Finansiella Långtidsperspektiv. Till skillnad från denna har dock samtliga kalkyler gjorts i löpande priser. Dessutom presenteras ett större antal alternativ, såsom även har skett i huvudrapportens analys av den reala utvecklingen.

Utgångspunkt för den finansiella analysen utgör den reala resursallokeringen enligt de alternativ som presenteras i huvudrapporten. I tabell 1: 1 visas volymutvecklingen för försörjningsbalansens olika delposter enligt utredningens grundkalkyl, i vilken förutsätts att extern balans uppnås 1975.² Prisförändringarna under kalkylperioden motsvarar utvecklingen under 60-talet. Prisutvecklingen bestäms inte inom den finansiella modellen utan införs som förutsättning för de olika delposterna i försörjningsbalansen. 1970 och 1971 års höjningar av mervärdesskatten har inräknats. Genom en kombination av prisantaganden och antagandet beträffande fördelningen av BNP på löner och vinster fixeras även lönesummans stegringstakt. Den beräknas under de nyssnämnda förutsättningarna uppgå till mellan 8 och 9 % per år.

Ett huvudproblem i långtidsutredningarna utgör avvägningen mellan den reala resurstillväxten å ena sidan och utvecklingen av efterfrågan inom olika sektorer av samhälls-ekonomin och målsättningen beträffande den externa balansen å andra sidan. Vid denna avvägning spelar givetvis även finansiella faktorer en betydande roll, men interdependensen mellan den reala och den finansiella utvecklingen har inte kunnat beaktas i någon totalmodell. Visserligen relateras i utredningens ekonometriska studier³ inkomstfördelningen och allokeringen av resurser till varandra men vid bedömningen av förutsättningarna för den ekonomiska politiken erfordras även en modell som nära

¹ SOU 1967: 6.

² Försörjningsbalans enligt långtidsutredningens grundkalkyl: alternativ I, extern balans 1975. Uppgifterna inom parentes hänför sig till utredningens alternativ III, extern balans 1973. Genomgående förutsätts oförändrat kapacitetsutnyttjande. Förändringstalen för den privata konsumtionen och för BNP ligger på grund av definitionsskillnader något över talen i tabell 1: 1.

³ Bilaga 9.

Årliga volymförändringar	1970— 1973	1973— 1975	1970— 1975
BNP	3,2 (3,3)	4,9 (4,8)	3,9
Import	4,8 (5,0)	7,4 (7,3)	5,9
Privat konsumtion	2,6 (2,7)	4,6	3,4 (3,5)
Offentlig konsumtion	4,8 (4,0)	4,2 (4,7)	4,5
Investeringar	3,8	3,1	3,5
Export	6,1 (6,8)	8,3 (7,7)	6,9 (7,2)

Tabell 1: I. Försörjningsbalans 1970—1975.

Milj.kr.

	1970	1970—1975	1969—1975	1975
	Milj.kr., 1969 års priser	Årlig volym- förändring	Årlig pris- förändring	Milj.kr., löpande priser
<i>Tillgång</i>				
Bruttonationalprodukt	151 650	3,8	4,7	240 000
<i>Användning</i>				
Privat konsumtion	80 000	3,3	3,7	116 800
Statlig konsumtion	13 300	3,5	7,2	23 900
Kommunal konsumtion	22 000	5,2	7,2	42 900
Statlig bruttoinvestering	4 650	3,5	4,5	7 000
Kommunal bruttoinvestering	8 700	3,3	4,5	12 900
Bostadsinvestering	7 750	—2,0	4,5	9 100
Privat bruttoinvestering	13 250	6,2	3,9	23 000
Lagerförändring	3 300	—	—	2 000
Bytesbalansens saldo (SNA)	— 1 300	—	—	2 400

Anm. Volymutveckling enligt långtidsutredningens grundkalkyl, prisutveckling enligt genomsnittet för 1960—1969 (implicitindex enligt SNA); index för privat konsumtion har dock justerats för 1970 och 1971 års höjning av mervärdeskatten. Den sammanlagda prisstegringstakten för BNP till marknadspriser blir 4,7 i stället för 4,5 under 60-talet.

anknyter till ett antal institutionella sektorer. Den finansiella analysen i denna bilaga visar en sådan inriktning på institutionella parametrar och restriktioner. Det har inte varit möjligt att helt integrera den med den reala modellen utan i stället har valts att genomföra analysen i flera steg. Ett vägande skäl härtill är bl. a. att det för närvarande ännu inte synes vara möjligt att med någon precision kvantifiera finansiella faktorer inverkan på den reala utvecklingen. Som ett exempel kan nämnas frågan om självfinansieringens inverkan på företagets investeringsbenägenhet. Under utredningens gång har emellertid de finansiella kalkylerna fått inverka på valet av reala tillväxialternativ. I den mån långtidsutredningarna utgör underlag för den ekonomiska politiken kan det också vara av större intresse att de visar de finansiella konsekvenserna för olika utvecklingsalternativ vid en oförändrad politik i stället för att ge en totalbild i vilken den ekonomiska politikens effekter redan har beaktats.

1.2 Finansiell modell

I tabell 1:2 sammanfattas olika moment i analysen. I modellen ingår nio institutionella

sektorer. För varje sektor beräknas de disponibla inkomsterna medan den slutliga efterfrågan utvecklas enligt försörjningsbalansalternativen. Differenserna mellan disponibla inkomster och slutlig efterfrågan utgör sektorernas finansiella sparande. Summan av det finansiella sparandet inom sektorerna 1 t. o. m. 8 motsvaras av bytesbalansens saldo.

Som framgår kan två huvudmoment särskiljas vid prognoserna för de disponibla inkomsterna, nämligen faktorinkomstfördelningen och inkomstomfördelningen. Faktorinkomstfördelningen avser främst hushållens löner och företagets avskrivningar och driftsöverskott, men även inom den offentliga sektorn förekommer avskrivningar och driftsöverskott (affärsverken). Utgångspunkten är en viss faktorinkomstfördelning 1975 för den privata sektorn med ledning av andelsutvecklingen under 60-talet. Inkomstomfördelningen omfattar förutom skatterna även försäkringstransaktioner och ett stort antal transfereringar mellan sektorer. Skatterna utvecklas enligt 1970 års reform. Analysen syftar bland annat till att visa konsekvenserna härav under vissa förutsättningar beträffande inkomstbildningen i övrigt och vid en utveckling av den slutliga efterfrågan

Tabell 1:2 Inkomstbildning, finansiellt och monetärt sparande.

	Institutionella sektorer 1-8	9	Summa och betainingsbalans (B)
1 Faktorinkomster			1 <u>BNP till produktionskostnader</u>
1.1 Avskrivningar			
1.2 Driftsoverskott			
1.3 Löner			
2 Inkomstomfördelning			2 Inkomstomfördelning
2.1 Indirekta skatter och subventioner			2.1 Indirekta skatter och subventioner (BNP till marknadspriser 1+2.1)
2.2 Direkta skatter			
2.3 Försäkringar, räntor, transfereringar mm			
2.4. Transfereringar till utlandet			2.4 Transfereringar till utlandet (B)
3 Disponibelt (1+2)			3 Disponibelt (1+2.1-2.4)
4 Slutlig efterfrågan			4 Slutlig efterfrågan
4.1 Konsumtion			4.1 Konsumtion
4.2 Bruttoinvestering			4.2 Bruttoinvestering
5 Finansiellt sparande (3-4)			5 Bytesbalans (3-4) (B)
6 Transaktioner utanför kreditmarknaden			6 Kapitaltransaktioner med utlandet (B)
7 Monetärt sparande (5+6=7.1+7.2)			7 Bankernas utlandsställning (B)
7.1 Utlåning på kreditmarknaden			7.1 Utlåning på kreditmarknaden
7.2 Upplåning på kreditmarknaden (-)			7.2 Upplåning på kreditmarknaden (-)
<u>Institutionella sektorer (appendix, tabell 1 och 2)</u>			
1. Staten	Efterfrågan 1,2,3,7/8	Kreditmarknads-matris, S:a	Konsoliderade balanser för banker
2. Kommuner			
3. Bostäder	Utlandsställning + Inhemsk kreditgivning =	Inlåning från allmänheten (2,7,8) + Övriga tillgångar och skulder (6).	
4. Enskilda försäkringsinrättningar			
5. Offentliga försäkringsinrättningar	Utlandsställning + Inhemsk kreditgivning =	Inlåning från allmänheten (2,7,8) + Övriga tillgångar och skulder (6).	
6. Finansiella företag (Riksbanken, affärsbankerna, övriga banker mm)			
7. Icke-finansiella företag	Utlandsställning + Inhemsk kreditgivning =	Inlåning från allmänheten (2,7,8) + Övriga tillgångar och skulder (6).	
8. Hushåll			
9. Utlandet	Utlandsställning + Inhemsk kreditgivning =	Inlåning från allmänheten (2,7,8) + Övriga tillgångar och skulder (6).	

enligt utredningens alternativ. Inkomstomfördelningen i övrigt beräknas genom trendframskrivningar och olika skattningar. Av speciell betydelse härvidlag är statens bidrag till kommunerna, vilka direkt påverkar budgetutvecklingen för såväl staten som kommunerna.

Kalkylvärdena för det finansiella sektorsparandet fungerar som viktiga indikatorer. För statens del anger ett visst finansiellt sparande, i kombination med statens egen utlåning, hur budgeten och därmed upplåningsbehovet kommer att utvecklas. Även för kommunerna kan kalkylen för det finansiella sparandet härledas till motsvarande upplåning. Därmed framgår också eventuella förskjutningar i andelarna för investeringslån- respektive skattefinansiering. Företagens finansiella sparande, vilket även kan uttryckas i form av självfinansieringskvoter, anger hur företagets upplåningsbehov kommer att utvecklas, och vilken inverkan en ökad upplåning kan få för relationen mellan företagets egna kapital och låneskulder. Investeringskalkylen kan även i viss mån bedömas med hänsyn till lönsamhetens och finansieringens utveckling.

Hushållens disponibla inkomster kan med hjälp av vissa förutsättningar beträffande konsumtionsbenägenheten leda fram till konsumtionsefterfrågan. Genom att ställa denna efterfrågekalkyl i relation till det beräknade utrymmet för den privata konsumtionen blir det möjligt att bedöma huruvida intern balans föreligger.

Differensen mellan sektorers disponibla inkomster och den slutliga efterfrågan, det finansiella sparandet, motsvaras av förändringar i de finansiella tillgångarna och skulderna. Huvuddelen av dessa finansiella transaktioner sker via den organiserade kreditmarknaden. Nettot av kreditmarknads-transaktionerna betecknas som monetärt sparande, och summan av det inhemska monetära sparandet är lika med förändringen i kreditinstitutens ställning gentemot utlandet (förändringar i valutareserven och bankernas tidsposition). Till finansiella transaktioner utanför kreditmarknaden räknas bland annat direkt kreditgivning mellan sek-

torer, såsom statens bostadskreditgivning. Dessutom ingår ett antal korrektions- och restposter genom vilka den formella sammanlänkningen av nationalräkenskaperna och kreditmarknadsstatistiken åstadkommes. Summan av inhemska transaktioner utanför kreditmarknaden har satts lika med summan av offentliga och privata kapitaltransaktioner med utlandet. Häri ingår även betalningsbalansens s. k. restpost.

För vissa sektorer motsvaras det monetära nettosparandet av enbart utlåning eller upplåning på kreditmarknaden. För allmänheten – företag och hushåll – utgörs det monetära sparandet av både utlåning och upplåning.

Allmänhetens utlåning på marknaden sker i form av inlåning i bankerna och värdepappersförvärv. I tabell 1:2 visas hur allmänhetens inlåning i bankerna och bankernas utbud på kreditmarknaden ingår i konsoliderade balanser för bankerna (riksbanken, affärsbanker och övriga banker).

Ur det finansiella sektorsparandet kan det monetära sparandet härledas. Härledningen av det monetära sparandet till utbud och efterfrågan på kreditmarknaden kräver, som framgått, att man förutsätter en viss utveckling av allmänhetens likviditet (inlåning i bankerna). Härmed bestäms nämligen samtidigt bankernas kreditutbud, allmänhetens upplåning och även kreditmarknadens totala omslutning. Bedömningen av allmänhetens likviditetsutveckling sker med ledning av sambandet mellan BNP och inlåningen i bankerna.

Efterfrågan och utbudet på kreditmarknaden sektorsvis sammanförs i en kreditmarknadsmatrix. I denna åskådliggörs förändringar i utbuds- och efterfrågestrukturen samt utvecklingen på de olika delmarknaderna. Som ett sista moment i analysen jämförs kalkyler för efterfrågan och utbud av kredit med trendframskrivningar av kreditgivningsmönstret under 60-talet. Av jämförelserna mellan de matrisvärden som erhålls enligt dessa två ansatser framgår i vilka avseenden behov av omstrukturering på kreditmarknaden kan förväntas uppstå.

Vid en bedömning av de finansiella förutsättningarna för långtidsutredningens antaganden spelar utvecklingen av hushållens inkomster, konsumtion och sparande en väsentlig roll. Enligt långtidsutredningen kan den privata konsumtionen beräknas öka i relativt låg takt. Dessutom är en viss del av utrymmet redan in-tecknat, och den del som återstår för den yrkesverksamma befolkningen bedöms inte kunna pressas ned alltför mycket.

I detta kapitel skall vi ställa frågan om den ökning av den privata konsumtionen som ingår i de reala kalkylerna svarar mot den konsumtionsefterfrågan som kan väntas framkomma vid den förutsatta inkomstutvecklingen. Kalkylen för konsumtionsefterfrågan sker i tre moment. Det första momentet avser faktorinkomstfördelningen, dvs. fördelningen av BNP på löner och vinster. Andra kalkylmomentet avser den omfördelning av inkomster mellan företagen, hushållen och den offentliga sektorn som sker genom skatter, försäkringar, transfereeringar m. m. Faktorinkomstutvecklingen och inkomstomfördelningen tillsammans bestämmer hushållens disponibla inkomster. Genom att i ett tredje moment införa vissa förutsättningar beträffande hushållens konsumtionsbenägenhet kan konsumtionsefterfrågan under givna förutsättningar uppskattas.

2.1 Hushållens faktorinkomster

Fördelningen av bruttonationalprodukten mellan hushållen och företagen redovisas i nationalräkenskaperna som det kombinerade resultatet av löne- och prisbildningen. Utgångspunkten är här att denna process främst påverkar inkomstandelarna på kort sikt i samband med konjunkturutvecklingen men att utvecklingen på längre sikt är stabil. Kalkylerna är då förenliga med en högre eller lägre nominell löne- och prisstegrings-takt. I verkligheten är givetvis den nominella löneutvecklingen beroende av produktiv-tetsutvecklingen och betalningsbalansrestrik-tioner. Dessa samband utgör en central del av utredningens totalmodell men betraktas som data i den finansiella analysen. Bety-dande teoretiska och statistiska osäkerhets-moment är nämligen förenade med en sam-manlänkning av prinsnivån och den externa balansen. En dylik ansats förutsätter också en grad av precision som knappast motsvaras av de övriga kalkylmomenten i denna bilaga.

Till hushållssektorns faktorinkomster räknas förutom löner, pensioner och enskilda företagares inkomster även arbetsgivaravgif-ter. Dessutom ingår en betydande restpost vilken utgör skillnaden mellan BNP beräk-nad från produktionsidan och från använd-ningssidan. Liksom i flertalet industriländer tenderar löneandelen i BNP att öka. Till en del sammanhänger denna utveckling med

Tabell 2: 1. Hushållens faktorinkomster 1957—1975.

I procent av förädlingsvärdet inom resp. sektorer. Inom parentes anges förändringen från föregående period.

	1957—1960	1961—1964	1965—1969	1975 (kalkyl)
<i>Privat sektor</i>				
a Faktorinkomst inkl. arbetsgivaravgifter	75,9	77,9 (+2,0)	77,7 (-0,2)	77,7 (0,0)
<i>Privat + offentlig sektor (BNP)</i>				
b Faktorinkomst inkl. arbetsgivaravgifter	78,6	80,6 (+2,0)	81,0 (+0,4)	82,5 (+1,5)
c Faktorinkomst exkl. arbetsgivaravgifter	75,1	75,4 (+0,3)	73,3 (-2,1)	72,8 (-0,5)
d Arbetsgivaravgifter till ATP	0,2	1,9 (+1,7)	3,5 (+1,6)	4,7 (+1,2)
e Övriga arbetsgivaravgifter	3,3	3,3 (+0,0)	4,2 (+0,9)	5,0 (+0,8)

Anm. Årsuppgifter i appendix, tabell 3.

en relativ ökning av tjänstesektorn inom vilken kapitalanvändningen, och därmed kapitalinkomsterna, är mindre omfattande än inom övriga sektorer. Enskilda företagens inkomster har under en längre period minskat andelsmässigt. I syfte att eliminera förändringar i inkomstandelarna som sammanhänger med konjunkturutvecklingen skall i det följande endast undersökas de förändringar i inkomstandelarna som utgör avvikelser från trenden. Jämförelserna avser delperioder med jämförbart konjunkturmönster. Hushållens andel av BNP ökade med 2,0 procentenheter 1961—1964 jämfört med den föregående 4-årsperioden. Under den följande 5-årsperioden 1965—1969 steg andelen långsammare (tabell 2: 1 rad b.) Kontantandelen (exkl. arbetsgivaravgifter) jämfört med 1957—1960 medan andelen 1965—1969 minskade med 2,1 procentenheter (rad c).

I början av 60-talet ökade arbetsgivaravgifternas andel markant i samband med införandet av den allmänna tilläggspensioneringen. Som framgår av utredningen Finansiella långtidsperspektiv torde ATP-avgiftshöjningarna ha utgjort en viktig förklaring till den ökning av hushållens inkomstandel som inträffade under dessa år. Även konjunkturläget kan ha bidragit till denna utveckling. Totalt ökade nämligen hushållens inkomster något mer än vad som mot-

svarar avgiftshöjningarna. I Finansiella långtidsperspektiv förutsattes att hushållens inkomstandel under senare hälften av 60-talet skulle komma att öka i väsentligt lägre takt, dels på grund av att ATP-avgifterna skulle höjas mindre, dels på grund av att företagen kunde förväntas i större utsträckning övervältra avgiftskostnaderna och därmed motverka den försämring av deras sparande som ägde rum i början av 60-talet. 1965—1969 ökade ATP-avgifternas andel av BNP dock med 1,6 procentenheter mot 1,7 procentenheter 1961—1964 (rad d). Vidare ökade övriga arbetsgivaravgifter kraftigt under samma period. Företagens kostnadsövervältring, som kan ha ägt rum både på löne- och prissidan, synes ha blivit betydligt större 1965—1969 än tidigare och medförde, som nämnts, en andelsmässig minskning av hushållens kontanta inkomster.

Förändringen av inkomstandelarna inom endast den privata sektorn ger en mera rättvisande bild av utvecklingen. Som framgår av rad a i tabellen var hushållens andelsökning lika stor 1961—1964 som andelsökningen inklusive de offentligt anställdas löner, men under den senaste jämförelseperioden minskade hushållens inkomstandel med några tiondels procentenheter. Differensen mellan rad a och rad b hänför sig således helt till tillväxten av den offentliga sektorn.

Sammanfattningsvis kan konstateras att

ökningen av hushållens inkomstandel och den motsvarande nedpressningen av företagsvinster under början av 60-talet har följts av en kompenserande utveckling i motsatt riktning. Detta förhållande bekräftas om man jämför andelsutvecklingen inom den för konkurrens med utlandet utsatta delen av näringslivet med motsvarande utveckling inom den skyddade delen. I början av 60-talet ökade löneandelen inom den konkurrensutsatta sektorn med hela 5 procentenheter medan ökningen inom den skyddade sektorn var endast hälften så stor. Möjligheterna till övervältring av ATP-avgifterna synes m. a. o. ha varit betydligt större inom den skyddade sektorn. 1965–1968 var utvecklingen annorlunda, löneandelsökningen var lika stor i den konkurrensutsatta som i den skyddade sektorn. (Tabell 2: 2.) Eftersom det relativa konkurrensläget inte torde ha förändrats så mycket, att prisutveck-

lingen helt skulle kunna förklara denna utveckling, torde man kunna dra den slutsatsen att de utlandskonkurrerande företagen har kunnat upprätthålla sina vinstandelar genom en kombination av snabbare produktivitetsförbättringar och möjligen även genom större återhållsamhet på lönesidan.

Inkomstkalkylen för 1975 förutsätter en viss kombination av löne- och prisstegringar. Enligt grundkalkylen ökar BNP i volym med 3,8 % per år. Priserna förutsätts öka i samma takt som under 60-talet. Vid en oförändrad andelsutveckling inom den privata sektorn och en tillväxt av antalet offentligt anställda enligt grundkalkylen kan den årliga nominella ökningen av hushållens faktorinkomster uppskattas till mellan 8 och 9 %. Hushållsinkomsternas andel av BNP (inkl. offentligt anställdas löner) ökar under dessa förutsättningar från 80,5 % 1969 till 82,5 % 1975 (tabell 2: 1 rad b.) Det är givetvis ytterst svårt att förutse hur inkomsterna kommer att fördelas. Den nyssnämnda siffran bör därför betraktas som endast ett räkneexempel. Relativt små förändringar i inkomstandelarna kan ha betydande konsekvenser för den privata konsumtionsefterfrågan. En viss förskjutning i hushållens inkomstandel innebär också under givna förutsättningar en kraftig förändring i företagens vinster och sparande.

Tabell 2: 2. Inkomstandelsutvecklingen inom konkurrensutsatta och skyddade näringsgrenar 1957—1968.

Förändringar i andelar av resp. sektorers förädlingsvärde och BNP.

	Förändring 1957—1960/ 1961—1964	Förändring 1961—1964/ 1965 1968
<i>Konkurrensutsatta näringsgrenar</i>		
Löner inkl. arbetsgivaravgifter	5,1	1,4
Avskrivningar	0,1	0,5
Driftöverskott	—5,2	—1,9
<i>Skyddade näringsgrenar exkl. offentlig sektor</i>		
Löner inkl. arbetsgivaravgifter	2,5	1,5
Avskrivningar	0,1	—0,4
Driftöverskott	—2,6	—1,1
<i>Produktionsandelar</i>		
Konkurrensutsatta näringsgrenar	—1,0	—2,3
Skyddade näringsgrenar	—0,1	—0,1
Offentlig sektor	1,1	2,4

Anm. Sektorindelningen motsvarar den i »Lönebildning och samhällsekonomin». Rapport från en expertgrupp tillsatt av SAF, LO och TCO Stockholm 1968.

2.2 Inkomstfördelning och disponibel inkomst

En växande del av hushållens inkomster har under 60-talet omfördelats genom skatter och avgifter, transfereringar från staten och kommunerna och socialförsäkringssystemet. Sammanlagt har dessa transaktioner inneburit en betydande nettoöverföring till det offentliga, bl. a. i form av sparande inom AP-fonderna. Den disponibla delen av hushållsinkomsterna har som en följd härav sjunkit kontinuerligt. Samtidigt torde transfereringarna ha åstadkommit en viss omfördelning av inkomsterna mellan hushållen, vilket kan ha varit av betydelse för förändringen i hushållens sparkvot.

En strategisk variabel utgör hushållens in-

Tabell 2: 3. Omfördelningen av hushållens inkomster 1960—1975.

I procent av faktorinkomster exkl. arbetsgivaravgifter.

	1960	1969	1975 (kalkyl)
Faktorinkomster	100,0	100,0	100,0
Arbetsgivaravgifter till socialförsäkring	4,1	10,8	11,7
Arbetsgivaravgifter till privatförsäkring	0,8	1,6	1,7
	4,9	12,4	13,4
Direkt statlig skatt	-11,2	-14,1	-17,5
Direkt kommunal skatt	- 8,8	-15,7	-19,3
	-20,0	-29,8	-36,8
Socialförsäkringsavgifter till ATP (inkl. egna avgifter)	- 1,0	- 6,1	- 6,5
Övriga socialförsäkringsavgifter	- 4,7	- 6,8	- 6,8
	- 5,7	-12,9	-13,3
Socialförsäkringsutfall	8,3	13,1	14,1
Avgifter för offentliga tjänster	- 1,0	- 1,2	- 1,4
Transfereringar från staten och kommunerna	3,6	4,9	5,2
Transfereringar till utlandet (netto)	- 0,3	- 0,6	- 0,7
Räntor och utdelningar (netto)	3,3	2,9	2,1
Övriga transaktioner	- 1,0	- 1,4	- 1,0
Summa = disponibelt	92,1	87,4	81,6

betalningar av direkt skatt till stat och kommun. Mellan 1960 och 1969 ökade inbetalningarna av statlig skatt sin andel från 11,2 till 14,1 % av faktorinkomsterna. De kommunala skatternas andel ökade väsentligt snabbare, nämligen från 8,8 % 1960 till 15,7 % 1969 (tabell 2: 3.) Under samma period ökade den genomsnittliga utdebiteringen från kr. 14: 63 till kr. 20: 24. För statens del förutsätts i kalkylen att inga förändringar i skatteskalorna äger rum efter 1971. För kommunernas del förutsätts en årlig höjning av utdebiteringen med 50 öre, vilket kan jämföras med ett genomsnitt på 80 öre 1963–1969. Under dessa förutsättningar ökar de kommunala skatterna i samma takt som de statliga skatterna. Den statliga skattekvoten ökar 1975 till 17,5 % och den kommunala skattekvoten till 19,3 %. Den totala skattekvoten ökade med ungefär 1 procentenhet per år mellan 1960 och 1969 medan höjningen under kalkylperiodens 6 år uppgår till drygt 7 procentenheter, dvs. kvoten stiger i något snabbare takt.

Skattenivån ökade särskilt snabbt efter 1964. Marginalskatten, räknad som kvoten mellan hushållens samtliga direkta skatter och faktorinkomsterna, ökade således från 29 % 1960–1964 till 46 % 1965–1969.

Även kalkylvärdena i tabell 2: 3 innebär en marginalkvot på ca 46 % under perioden 1969–1975. Den totala marginalkvoten är givetvis beroende av kommunernas faktiska utdebitering. De statliga skatteskalorna däremot har en inbyggd progressiv verkan. Enligt riksrevisionsverkets beräkningar ökar de påförda skatternas marginalkvot från 31 % 1970 till 38,5 % 1975. I dessa beräkningar förutsätts då att lönesumman stiger med 7 % årligen. Enligt våra kalkyler ökar lönesumman med mellan 8 och 9 % årligen, vilket förstärker progressivitetseffekten.

Avgifter till socialförsäkring (huvudsakligen folkpensions-, sjukförsäkrings- och ATP-avgifter) utgörs till större delen av arbetsgivarnas inbetalningar. Enligt tabell 2: 3 ökade avgiftsandelen från 5,7 % 1960 till 12,9 % 1969. Härav utgjorde arbetsgivaravgifterna 4,1 respektive 10,8 %. Avgiftskvoten ökar endast obetydligt fram till 1975. Avgiftsuttaget till ATP ökar med endast en kvarts procentenhet per år fram till 1974. Medan inbetalningarna till ATP utgör en större del av samtliga inbetalningar till socialförsäkringar uppgår utbetalningarna av allmänna tillägspensioner ännu till relativt obetydliga belopp. Transfereringarna från staten och kommunerna beräknas sammanlagt öka i något lägre takt än under 60-ta-

let. Hushållens inkomster av kapital beräknas trendmässigt minska i förhållande till förvärvsinkomsterna. Transfereringarna till utlandet väntas fortsätta att öka i takt med immigrationen.

Sammanlagt innebär skattealkylen och gjorda kalkyler för övriga transaktioner genom vilka hushållens inkomster omfördelas, att de disponibla inkomsterna fortsätter att sjunka i förhållande till faktorinkomsterna. Andelen sjönk från drygt 92 % 1960 till drygt 87 % 1969, dvs. en minskning med ca en halv procentenhet per år. Såsom framgår av tabell 2: 3 minskar andelen till ca 82 % 1975, vilket innebär en minskning med en hel procentenhet årligen.

2.3 Hushållens sparande

Under senare hälften av 60-talet avtog tillväxttakten i den svenska ekonomin. Fram till 1975 beräknas BNP-tillväxten till 3,8 % per år, vilket är något mindre än genomsnittet för de senaste 5 åren och klart mindre än under 60-talets början. Jämsides med förändringarna i den totala produktionens tillväxttakt har även ökningstakten för den privata konsumtionen avtagit. I tabell 2: 4 jäm-

Tabell 2: 4. Hushållens inkomster och konsumtion 1961—1975.

Årlig procentuell ökning under angivna perioder, löpande priser.

	1961— 1964	1965— 1969	1970— 1975 (Kalkyl)
a Bruttonationalprodukt	9,7	8,6	8,5
b Privat konsumtion	8,4	7,5	7,2
a—b	1,3	1,1	1,3
c Hushållens kontanta faktorinkomster	9,0	7,4	8,6
c—a	—0,7	—1,2	0,1
d Hushållens disponibla inkomster	8,5	6,5	7,5
d—c	—0,5	—0,9	—1,1
e Hushållens sparande			
d—b	0,1	—1,0	0,3

förs utvecklingen – i löpande priser – under några delperioder. Jämförelseperioderna har valts med utgångspunkt från de utvecklingstendenser som hade sin början 1965, nämligen försämringen av bytesbalansen och nedgången i hushållens sparkvot.

Tabell 2: 4 ger bakgrunden till den följande analysen av hushållens inkomstutveckling, konsumtionsbenägenhet och de balansproblem som sammanhänger härmed. Den privata konsumtionens ökningstakt sjönk något långsammare än BNP:s, vilket illustreras med en krympande marginal mellan ökningstakten för BNP och konsumtionen (a—b). Denna relativa ökning av konsumtionen kunde äga rum trots att hushållens inkomster andelsmässigt minskade något. Dels minskade de kontanta faktorinkomsternas andel (c—a), dels krympte den disponibla andelen av faktorinkomsterna (d—c). Konsumtionsökningen motsvarades under dessa förhållanden av en betydande minskning i sparkvoten.

Hushållens sparande uppgick 1961—1964 till drygt 8 % av de disponibla inkomsterna. Den påtagliga nedgången av sparkvoten fr. o. m. 1965 framgår av tabell 2: 5.

I hushållssparandet enligt nationalräkenskaperna ingår fondbildning hos enskilda försäkringsbolag. Det är lämpligt att bryta ut detta sparande ur sparkvoten eftersom försäkringssparandet bestäms av delvis andra faktorer än de som påverkar sparbenägenheten i övrigt. Dessutom ger tidsserier över premieinbetalningar och över fondbildning inte något entydigt uttryck för hushållens sparpreferenser i detta avseende. Premieinbetalningar och fondbildning sammanhänger dels med vilka försäkringsformer – med olika sparmoment – som väljs, dels med tidigare ingångna försäkringsavtal och dels med ränteläget varierande avkastning på fonderna m. m. Den kraftiga nedgång av hushållens »övriga» finansiella sparande som registreras i nationalräkenskaperna vilar på ett mycket osäkert statistiskt underlag. Sparandet beräknas nämligen som restpost och utgör skillnaden mellan disponibel inkomst och konsumtion. Fel i beräkningarna av dessa storheter ackumuleras i restposten,

Tabell 2: 5. Hushållens sparande i procent av disponibla inkomster 1961—1975.

	1961— 1964	1965	1966	1967	1968	1969	1975 (kalkyl)
Sparkvot enligt nationalräkenskaperna därav:	8,5	7,3	6,9	6,2	5,6	5,6	(6,0)
Försäkringssparande	2,1	2,2	2,1	2,3	2,8	2,9	(2,5)
Övrigt sparande	6,4	5,1	4,7	3,9	2,8	2,7	(3,5)

och ger ett stort utslag eftersom denna restpost är så liten i förhållande till inkomsterna och konsumtionen. Tillförlitligheten av nationalräkenskapernas uppgifter om hushållssparandet kan i viss mån bedömas med skattningar av hushållens nettoförvärv av värdepapper samt upplåning och inlåning hos kreditinstituten. Av jämförelsen i tabell 2: 6 framgår att sparandet kan ha utvecklats gynnsammare än vad nationalräkenskaperna antyder. Det synes inte befogat att dra alltför långtgående slutsatser av bristfällig statistik. Med all sannolikhet har emellertid hushållssparandet minskat avsevärt, om än i något mindre omfattning än vad som framgår av nationalräkenskaperna. Det finns också all anledning att närmare undersöka vilka faktorer som kan förklara denna utveckling.

Enligt gängse teori följer förändringar i konsumtionsefterfrågan förändringar i inkomstillväxten med en viss eftersläpning.

Vid en accelererad inkomstökning ökar sålunda sparkvoten medan en dämpning av inkomstillväxten resulterar i en neddragning av sparkvoten. Teorin synes huvudsakligen kunna tillämpas vid förklaring av konjunkturfuktuationer, dvs. i de fall förändringarna i inkomstutvecklingen utsträcker sig över kortare perioder än hushållens anpassning av sina konsumtionsvanor. Nedgången i sparkvoten började dock redan 1965 och har fortsatt under senare år. Även dämpningen av inkomsternas tillväxttakt har pågått ända sedan 1965. Eftersom inkomstutvecklingen enligt nyssnämnda hypotes främst skulle förklara sparkvotens minskning åren närmast efter 1965 torde, med hänsyn till att försämringen synes ha fortsatt även därefter, också andra faktorer komma in i bilden.

Under 60-talet har den offentliga sektorns transfereringar och socialförsäkringsutbetalningar ökat andelsmässigt. En hypotes är

Tabell 2: 6. Jämförelse av hushållssparandet 1960—1969.

Milj.kr.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
"Övrigt" sparande enligt nationalräkenskaperna	2 700	3 000	3 100	3 200	4 100	3 200	3 300	2 900	2 100	2 200
	(6,4)				(5,1)		(4,7)	(3,9)	(2,8)	(2,7)
Monetärt sparande ¹ enligt kreditmarknadsstatistik	2 400	2 200	3 000	3 300	3 600	3 200	4 100	5 000	3 600	3 600
	(5,6)			(5,0)		(5,9)	(6,8)	(4,7)	(4,4)	
Differens	300	800	100	-100	500	0	-800	-2 100	-1 500	-1 400

¹ Till värdepappersförvärv har räknats allmänhetens nettoköp av aktier, premie- och sparobligationer enligt riksbankens kreditmarknadsmatriser. Till upplåningen har endast räknats s. k. personliga lån hos affärsbankerna. Här ingår visserligen även vissa krediter till mindre företag. Även i nationalräkenskaperna räknas enskilda företagare till hushållssektorn. Till inlåningen räknas inlåning hos postsparbanken, jordbrukskassor och sparbanker exklusive kommunernas inlåning. Till inlåningen i affärsbankerna räknas här endast inlåning på sparkasseräkning samt schablonmässigt bestämda andelar av inlåningen på checkräkning, kapital (-samlings)-, depositions- och sparräkning.

Anm. Uppgifterna inom parentes avser sparande i procent av disponibla inkomster.

att konsumtionsbenägenheten för vissa av dessa inkomster är betydligt högre än för förvärvsinkomster. I själva verket syftar of-fentliga transfereringar just till att ge mot-gatarna en högre konsumtionsstandard.

Analogt med antagandet om en sänkning av sparkvoten som en följd av transfere-ringarna kan även en relativ ökning av pen-sionsutbetalningarna förväntas ha medfört en ökning av konsumtionsefterfrågan. Om man utgår från begreppet »transfereringar i vid mening» i vilket samtliga nyssnämnda inkomstöverföringar ingår, kan konstateras att dessas andel av faktorinkomsterna ökade från 16 % 1960 till inte mindre än 23 % 1969. Andelsökningen var speciellt stor 1967–1969.

Ett annat förhållande, som dock främst torde ha verkat på längre sikt, är att enskilda företagens inkomster har minskat andelsmässigt i samband med strukturför-ändringarna inom näringslivet. Såsom spar-undersökningar har visat ligger sparkvoten för företagarkhushåll på en väsentligt högre nivå än för övriga hushåll. Ytterligare en faktor som vid olika tillfällen kan ha pressat ned sparkvoten är införandet och höjning-arna av omsättnings- och mervärdeskatten. Köprushen före en annonserad skatteskärp-ning är sannolikt större än konsumtions-bortfallet sedan den har genomförts. Slut-ligen bör nämnas möjligheten av en föränd-ring i sparattityderna som en följd av ATP-och övriga socialreformer. ATP-reformen inverkade visserligen främst på försäkrings-sparandet, en effekt som redan inträffade 1959. Efter ett fåtal år synes försäkrings-sparandet ha återhämtat sig. Det kan dock inte uteslutas att reformen har en fördröjd verkan på sparpreferenserna, främst då be-träffande sparande i andra former än för-säkringar.

Om sparutvecklingen huvudsakligen kan hänföras till nyssnämnda faktorer kommer sparkvoten även under kalkylperioden san-nolikt att ligga lägre än nivån för åren i bör-jan av 60-talet. En trendframskrivning skulle å andra sidan ge ett alltför lågt kalkylvärde, speciellt med hänsyn till att sparandet 1968 och 1969 kan ha underskattats. Det synes

i varje fall befogat att konstatera att en viss nivå-sänkning av sparbenägenheten har ägt rum under senare år och man kan inte ute-sluta att sparkvoten även framöver kommer att ligga på en relativt låg nivå. En fortsatt inkomstutjämnning tenderar också att pres-sa ned sparkvoten för hushållssektorn i sin helhet.

2.4 Konsumtionsefterfrågan och konsumtionsutrymme

Kalkylerna för hushållens faktorinkomster och för inkomstfördelningen bestämmer till-sammans utvecklingen av de disponibla in-komsterna. En viktig fråga blir då hur dessa inkomster enligt hushållens preferenser kommer att fördelas på konsumtionsefter-frågan och sparande. Om den förväntade konsumtionsefterfrågan överstiger konsum-tionsutrymmet föreligger ett inflationsgap, i det motsatta fallet ett deflationsgap. Enligt utredningens grundkalkyl ökar konsumtions-utrymmet med 3,3 % i volym per år 1970–1975 medan priserna förutsätts öka i samma takt som under 60-talet.

Det bör understrykas att gapkalkyler av detta slag är behäftade med betydande osä-kerhetsmarginaler, inte minst på grund av att de bygger på ett så stort antal anta-ganden. Som tidigare framgått ger små för-ändringar av de strategiska variablerna stora utslag i fråga om beräknad sparkvot. Frågan om intern balans föreligger enligt de tidi-gare nämnda förutsättningarna kan dock i viss mån besvaras på följande sätt. Vår kalkyl för hushållens disponibla inkomster ger, i löpande priser, 124 300 milj. kr. 1975. Med det tidigare nämnda prisantagandet förutser grundkalkylen ett privat konsum-tionsutrymme om 116 800 milj. kr.

Hushållens inkomster, konsumtion och sparande 1975.

Milj.kr., löpande priser.

Disponibel inkomst 124 300

Konsumtionsutrymme —116 800

Sparande 7 500 (Sparkvot 6,0)

Däruv: försäkrings-sparande 2 500 (Sparkvot 2,5)

övrigt sparande 4 500 (Sparkvot 3,5)

1975 beräknas utrymmet för privat konsumtion uppgå till 94 % av hushållens disponibla inkomster. Den motsvarande sparkvoten uppgår sålunda till 6 %. Såsom framgår av tabell 2: 4 minskar konsumtionsutrymmet i förhållande till BNP (a-b). Hushållens sammanlagda faktorinkomster ökar andelsmässigt något men en minskad andel blir disponibel (c-a, d-c). Denna utveckling innebär kalkylmässigt att sparandet kan öka något. Sparkvoten på 6 % 1975 ligger också något över kvoten för 1968, 1969 och sannolikt även 1970. Mot bakgrund av sparandets utveckling under senare år kan det inte uteslutas att hushållens spontana sparbenägenhet ökar något jämfört med senare år. I genomsnitt ligger dock sparkvoten 1970-1975 under värdet för 1965-1969. Endast i den mån man bedömer att den framräknade sparkvoten under de givna förutsättningarna synes överensstämma med hushållens preferenser kan slutsatsen vara den att ungefärlig balans föreligger. Hålles däremot en sparkvot om 4 eller 5 % som mera sannolik, skulle detta kalkylmässigt ge ett konsumtionsgap. Man kan inte dra alltför långtgående slutsatser av en så osäker kalkyl. Anmärkningsvärt är dock att i motsats till bedömningen i tidigare långtidsutredningar tycks gapet mellan konsumtionsefterfrågan och utrymmet för privat konsumtion vara obetydligt. Därtill kommer att de kraftiga kommunala skattehöjningarna under hösten 1970 pekar mot att skattekvoten kan komma att stiga mer än som förutsetts i kalkylen.

På grund av arbetstidsförkortningen under de närmaste åren blir tillväxten av BNP och av hushållens inkomster lägre fram till 1973 än under senare delen av kalkylperioden. I överensstämmelse härmed förutsätts även en temporär dämpning av den privata konsumtionens tillväxt. Den bedömning som ovan gjorts beträffande balansen mellan konsumtionsefterfrågan och utrymmet fram till 1975 gäller därför även för perioden fram till 1973. Utvecklingen blir dock i hög grad beroende av det sätt på vilket arbetstidsförkortningen slår igenom i löne- och prisbildningen.

Skatte-kalkylerna i det föregående kapitlet belyste konsekvenserna av ökningen av skatetrycket utifrån en speciell synvinkel, nämligen den interna balansen. I detta kapitel undersöks närmare vilka konsekvenser skatteutvecklingen har för den offentliga sektorns finansiering. Om man utgår från kalkylerna för statens och kommunernas utgifter och andra inkomster än skatter blir det skatterna som bestämmer dessa sektors finansiella sparande, budgetutveckling och den därav föranledda upplåningen på kreditmarknaden. Kalkylerna för statens och kommunernas upplåningsbehov är i princip förenliga med den reala utveckling som beskrivs i långtidsutredningens grundkalkyl. Enligt bedömningen i kapitel 2 synes utvecklingen av de direkta och indirekta skatterna också innebära balans mellan den privata konsumtionsefterfrågan och konsumtionsutrymmet, åtminstone räknat på längre sikt.

Den faktiska budgetutvecklingen kan givetvis i hög grad komma att avvika från här presenterade kalkyler, beroende bl. a. på konjunkturutvecklingen och därmed sammanhängande förändringar i förutsättningarna för stabiliseringspolitiken. Här bör också understrykas att beräkningarna för den offentliga sektorns inkomstöverföringar till hushållen utgår från nu gjorda åtaganden. En ökning av utgifterna utöver denna nivå skulle självfallet ändra finansierings-

bilden. Följande finansieringskalkyler syftar i första hand till att belysa statens och kommunernas upplåningsbehov under givna förutsättningar. Detta upplåningsbehov behöver även bedömas mot bakgrund av utvecklingen på kreditmarknaden i sin helhet.

Statens och kommunernas upplåningsbehov är i hög grad beroende av varandra. Staten svarar nämligen för en betydande del av finansieringen av kommunernas utgifter genom olika typer av statsbidrag. En viss utgiftskalkyl för kommunerna får däri-genom betydande statsfinansiella konsekvenser. I samband med 1970 års skattereform sker en viss omläggning av bidragsbestämmelserna, vilka beaktas i följande beräkningar. Eventuella ytterligare förändringar i statens finansieringsbidrag behandlas inte.

3.1 *Kommunernas inkomster och utgifter*

Till den kommunala sektorn räknas i det följande städer, landskommuner, köpingar, landsting och kyrkan. Utgifterna har under 60-talet ökat i snabb takt och till följd härav har kommunerna, trots kraftigt ökad utdebitering, i större utsträckning än under 50-talet blivit beroende av upplåning på kreditmarknaden för sin finansiering. Förutsatt att drifts- och kapitalutgifterna ökar enligt den reala kalkylen kommer det finansiella läget för kommunerna att kännetecknas av följande förhållanden.

Tabell 3: 1. Kommunernas inkomster och utgifter 1960, 1969 och 1975.

Löpande priser.

	1969	Förändring	Procentuell förändring per	
	Milj.kr.	Milj.kr.	1969—1975	år under perioden
			1960—1969	1969—1975
<i>Disponibla inkomster</i>				
Direkta skatter	16 300	15 500	15	12
Statsbidrag: verksamhetsbundna				
driftsbidrag	5 350	6 000	15	14
skatteutjämningsbidrag	1 450	1 900	11	14
investeringsbidrag	1 200	800	13	9
Affärsverkens inlevererade vinster	600	300	8	8
Avgifter	1 000	1 000	16	12
Transfereringar till hushåll	-2 150	-2 200	12	12
Övriga inkomster och utgifter	2 650	600	—	—
Summa	26 400	23 900	14	11
<i>Utgifter</i>				
Konsumtion	20 450	22 600	14	13
Myndigheternas investeringar	5 350	3 300	14	8
Kapitaltillskott till affärsverk m. m.	2 200	1 300		
Nettoförvärv av mark och fastigheter	600	0	—	0
Summa	28 600	27 200	14	12

Kommunernas utgifter är till stor del centralt beslutade. Statens bidrag till dessa utgifter har under 60-talet ökat kraftigt och även framöver ställer utgiftsexpansionen stora krav på staten. Ett annat förhållande, som också har varit aktuellt under 60-talet men som troligen blir än mer markerat i framtiden, avser den avvägning mellan upplåning och ökad utdebitering som kommunerna står inför vid finansiering av sina utgifter. På grund av ett ständigt efterfrågeöverskott på kapitalmarknaden och en därav betingad restriktiv kreditpolitik har avvägningen inte så mycket stått mellan dessa två finansieringsformer utan har snarare gällt frågan om en ökad utdebitering – och därmed en viss utgiftsökning – bedömts vara möjlig.

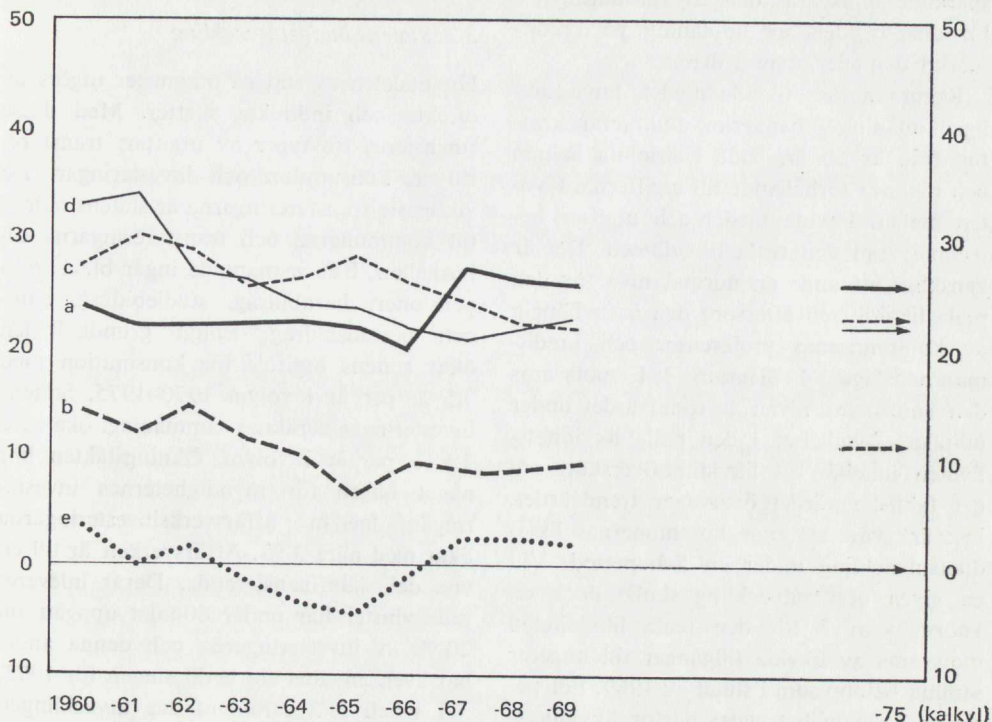
I tabell 3: 1 redovisas hur kommunernas inkomster och utgifter utvecklas. Förutom uppgifterna för utgångsåret 1969 visas även förändringar fram till 1975. Dessutom anges i tabell 3: 1 inkomsternas och utgifternas årliga ökningstakt under 60-talet och under kalkylperioden. Skattekalkylen för kommunerna utgår från riksrevisionsverkets beräkningar i vilka förutsätts en höjning av utde-

biteringen med 50 öre per år.

Statsbidragen utgör kommunernas näst största inkomstpost. De verksamhetsbundna bidragen svarade 1969 för ca 1/4 av driftsutgifterna och denna relation har även använts vid beräkningen av bidragen 1975. Statens skatteutjämningsbidrag har ökat i något lägre takt än kommunernas totala skatteintäkter. Skatteomläggningen 1971 medför i och för sig ett visst skattebortfall för kommunerna. Detta kompenseras dock med ökade bidrag. Statens investeringsbidrag avser huvudsakligen myndigheternas investeringar men täcker även vissa affärsverksinvesteringar. Bidragens utveckling framgår av diagram 3: 1. Förändringar i kvoterna sammanhänger dels med förändringar i kommunernas utgifter, men även med förändringar i huvudmannaskapet för vissa verksamhetsområden. Affärsverkens inlevererade vinster fördubblades mellan 1960 och 1969. I förhållande till investeringarna sjönk deras andel emellertid från 33 % 1960 till 21 % 1966 och har sedan dess legat på samma relativa nivå. Kalkylen utgår från förutsättningen att den del av utgifterna som täcks av avgifter blir i stort sett oförändrad.

Diagram 3:1. Kommunernas utgiftsfinansiering och likviditet.

Procent

- Anm: a Verksamhetsbundna statsbidrag i procent av konsumtionsutgifter.
 b Skatteutjämnande statsbidrag i procent av direkta skatter.
 c Statliga investeringsbidrag i procent av myndigheternas bruttoinvesteringar.
 d Affärsverkens driftsöverskott i procent av deras bruttoinvesteringar.
 e Likvida tillgångar i procent av utgifterna, trendavvikelser.

Enligt grundkalkylen ökar kommunernas konsumtionsutgifter fram till 1975 i volym med 5,2 % per år. Bruttoinvesteringar exkl. bostäder ökar sammanlagt med 3,3 % per år. Priserna beräknas stiga i samma takt som under 60-talet. Kalkylvärdet för kommunernas nettoförvärv av fastigheter och mark, som ökade från omkring noll till drygt en halv miljard kr. mellan 1960 och 1969, är givetvis ganska osäkert. Utvecklingen är bl. a. beroende av markpolitikens utformning, utvecklingen på kreditmarknaden m. m. Det är också svårt att bedöma i vilken utsträckning markköpen under senare år utgör en reserv för framtida behov. Nettoköpen uppskattas till en halv miljard kr. 1975, ett belopp som kan innebära en viss överskattning av kommunernas finansieringsbehov.

Sammanlagt leder den nämnda inkomst- och utgiftsutvecklingen till en avsevärd försämring av kommunernas finansiella sparande. Uppgifterna i tabell 3: 1 kan sättas in i följande finansieringskalkyl.

Finansieringskalkyl för kommunerna 1975	
Milj. kr., löpande priser	
Ökning av disponibla inkomster jämfört med 1969	23 900
Ökning av utgifter jämfört med 1969	(—) —27 200
Förändring i finansiellt sparande	— 3 300
Upplåning på kreditmarknaden 1969	(—) — 1 200
Upplåning på kreditmarknaden 1975	(—) — 4 500

Mot en ökning av de disponibla inkomsterna med nära 24 miljarder kr. svarar en

utgiftsökning på nära 27¹/₄ miljard kr. Denna försämring av kommunernas finansiella sparande motsvaras dels av förändringar i likviditeten, dels av upplåning på kreditmarknaden eller utanför denna.

Kommunernas likvida medel, huvudsakligen inlåning i bankerna, fluktuerar kraftigt från år till år, både i absoluta belopp och räknat i förhållande till utgifterna. Kvoten mellan likvida medel och utgifter betecknas som den reala likviditeten. Det är vanskligt att ange en normal nivå för den reala likviditeten eftersom den är avhängig av kommunernas preferenser och kreditmarknadsläget. I diagram 3:1 motsvaras den »normala» nivån av trendvärdet under 60-talet. Avvikelser i den reala likviditetskvoten innebär ett likviditetsöverskott om det faktiska värdet överstiger trendvärdet. Det är svårt att ange kommunernas likviditetsutveckling under en 5-årsperiod. Vid en given utgiftsutveckling skulle dock en »normal» nivå för den reala likviditeten motsvaras av likvida tillgångar till ungefär samma belopp som i slutet av 1969. För perioden i sin helhet synes därför likviditetsförändringen kunna bli lika med noll. Försämringen av det finansiella sparandet motsvaras då praktiskt taget helt av upplåning på kreditmarknaden och möjligen även viss upplåning utanför marknaden.

I absoluta belopp och i förhållande till investeringarna beräknas sålunda upplåningen utvecklas enligt följande.

Upplåning på kreditmarknaden i milj. kr. och i procent av investeringarna
Årsgenomsnitt

	1962—1967	1968	1969	1975
Milj.kr.	1 250	1 350	1 250	4 500
Procent	28	17	14	34

Enligt grundkalkylen minskar tillväxttakten i kommunernas utgifter successivt. Upplåningen kommer i detta fall 1973 att uppgå till mer än 25 % av investeringarna. I det alternativ enligt vilket extern balans uppnås redan 1973 skärps kraven på en dämpning av kommunernas utgiftsökning, vilket skulle innebära en viss minskning av låne-

behovet fram till 1973 jämfört med grundkalkylen.

3.2 Statens budgetutveckling

Huvuddelen av statens inkomster utgörs av direkta och indirekta skatter. Med dessa finansieras tre typer av utgifter: transfereeringar, konsumtion och investeringar. De viktigaste transfereringarna är statens bidrag till kommunerna och transfereringarna till hushållen. I de sistnämnda ingår bl. a. folkpensioner, barnbidrag, studiebidrag, sjuk- och bostadsbidrag. Enligt grundkalkylen ökar statens utgifter för konsumtion med 3,5 % per år i volym 1970–1975. Statens investeringar beräknas sammanlagt öka med 3,5 % per år i volym. Ökningstakten blir något högre för myndigheternas investeringar medan affärsverksinvesteringarna ökar med nära 3 %. Affärsverken är till en viss del självfinansierande. Deras inlevererade vinster har under 60-talet uppgått till 20 % av investeringarna och denna andel har även använts vid beräkningen för 1975.

I tabell 3:2 sammanfattas utvecklingen av statens disponibla inkomster och utgifter. Tabellen visar dels förändringar i inkomster och utgifter jämfört med utgångsåret 1969, dels procentuella förändringar per år under 60-talet och under kalkylperioden.

Kalkylen för de direkta och indirekta skatterna bygger på riksrevisionsverkets beräkningar. Huvuddelen av ökningen av de indirekta skatterna hänför sig till mervärdeskatten. För dessa har den beslutade höjningen 1971 inräknats. 1970 och 1971 års höjningar av mervärdeskatten innebär en ökning av skatteintäkterna på ca 5 miljarder kr. 1975. Subventionerna beräknas öka i takt med BNP.

Kalkylen för transfereringarna till hushållen utgår från nu kända förhållanden, varför eventuella utbyggnader av bidragssystemet skall läggas till här redovisade siffror. Däremot inräknas beslutade successiva standardförbättringar för folkpensionärerna och 1971 års justering av barnbidragen. Sammanlagt beräknas transfereringarna till

Tabell 3: 2. Statens inkomster och utgifter 1960, 1969 och 1975.

Löpande priser.

	1969	Förändring 1969—1975	Procentuell förändring per år under perioden	
	Milj.kr.	Milj.kr.	1960—1969	1969—1975
<i>Disponibla inkomster</i>				
Direkta skatter	14 300	15 300	9	12
Indirekta skatter och subventioner	17 200	13 000	12	10
Avgifter	500	500	10	10
Statsbidrag till kommunerna	—8 000	—8 700	14	13
Transfereringar till hushåll	—7 750	—5 000	12	9
Transfereringar till utlandet	— 650	—1 800	—	24
Övriga inkomster och utgifter	900	300	—	4
Summa	16 500	13 600	10	11
<i>Utgifter</i>				
Konsumtion	13 100	11 300	10	11
Myndigheternas investeringar	2 000	1 700	10	12
Kapitaltillskott till affärsverk m. m.	600	800		
Summa	15 700	13 800	10	11

hushållen öka med 9 % per år, eller ungefär lika mycket som hushållens kontanta faktorinkomster. Transfereringarna till utlandet ökar kraftigt i enlighet med enprocentmålet för Sveriges bistånd till u-länderna.

Uppgifterna i tabell 3: 2 kan sammanfattas i följande finansieringskalkyl.

Finansieringskalkyl för staten 1975

Milj. kr., löpande priser

Ökning av disponibla inkomster jämfört med 1969	13 600
Ökning av utgifter jämfört med 1969	(—) —13 800
Förändring i finansiellt sparande	— 200
Ökning av utlåningen jämfört med 1969	(—) — 1 000
Förändring i budgetsaldo	— 1 200
Upplåning på kreditmarknaden 1969	(—) — 3 800
Upplåning på kreditmarknaden 1975	(—) — 5 000

Statens utgiftsökning blir enligt kalkylen något större än inkomstökningen och det finansiella sparandet minskar från ca 3/4 miljard kr. 1969 till ca 1/2 miljard kr. 1975. Statens utlåning har under senare år ökat mycket kraftigt. 1969 uppgick den till ca 3,5 miljarder kr. och beräknas öka till 4,5 miljarder kr. 1975. Det är knappast möjligt

att närmare precisera hur stor utlåningen blir under kalkylperioden. Paritetslåneutbetalningar till bostadsbyggande utgör en stor men svårbestämd andel av denna utlåning. Även studielånen beräknas öka kraftigt. Vid en utveckling enligt finansieringskalkylen kommer statens andel av den totala upplåningen på kreditmarknaden att bli ungefär lika stor som 1965—1969, men större än under första hälften av 60-talet. Räknat för hela kalkylperioden uppgår statens upplåning till mellan 20 och 25 miljarder kr.

3.3 Skatter, intern balans och budgetutveckling

Ökningen av upplåningsbehovet för den offentliga sektorn i sin helhet bör ses mot bakgrund av vad som sagts i kapitel 2, nämligen att ungefärlig balans synes föreligga mellan hushållens beräknade konsumtions- efterfrågan och det beräknade utrymmet för den privata konsumtionen. I motsats till vad som varit fallet i tidigare långtidsbedömningar synes den interna balansen, åtminstone på längre sikt, inte kräva några påtagliga skärpningar av den direkta eller indirekta beskattningen. Ur denna synvinkel kan därför upplåningsutvecklingen ac-

cepteras.

En bedömning av behovet av ändringar i skatteskalorna med utgångspunkt från statens och kommunernas budget och finansieringsalternativ skulle däremot kunna leda till slutsatsen att skatteökningen inte är tillräcklig. Vid en årlig höjning av den kommunala utdebiteringen med 50 öre ökar nämligen, som nämnts, kommunerna sin andel av den totala upplåningen på kreditmarknaden. Dessutom skulle lånefinansieringens andel av investeringarna ligga betydligt över andelen under 60-talet. För att bibehålla en lånefinansieringskvot på ca 20 % (i stället för 34 % enligt kalkylen) skulle utdebiteringen behöva öka med ca 80 öre årligen, dvs. en ökning i samma takt som under senare delen av 60-talet.

För statens del innebär finansieringskalkylen att relationen mellan utgifter och eget sparande i stort sett följer samma mönster som under 60-talet. Utlåningsökningen medför dock, som antytts, ett både absolut och relativt sett ökande upplåningsbehov. Därmed aktualiseras frågan om statens sparande behöver förbättras och upplåningen därmed begränsas. En ökning av de kommunala skatterna, men även en ökning av statens skatter utöver kalkylvärdena skulle dock kunna komma i konflikt med balanskravet för den privata konsumtionen. Den mest påtagliga spänningen mellan inkomstutveckling och resursallokering uppstår uppenbarligen för kommunerna.

Fördelningen av skatteintäkterna mellan kommunerna och staten samt statsbidragens utformning kan givetvis inom den givna ramen påverka kommunernas respektive statens upplåning på kreditmarknaden. En speciell osäkerhetsfaktor är också vilka finansiella uttryck de pågående sammanslagningarna av kommunerna till större enheter kan ta sig. En klar tendens är emellertid att kommunernas beroende av kreditmarknaden ökar. Kommunernas skatteutdebitering kan komma att avvika från den utveckling som förutsatts här. I så fall kan detta, enligt ovan framförda bedömning, leda till en kompenserande ändring av statens direkta eller indirekta skatter.

4.1 Utvecklingen för samtliga företag

Under första hälften av 60-talet minskade företagets andel av faktorinkomsterna. Vinstförsämringen blev mest markant inom de för konkurrens från utlandet utsatta näringsgrenarna. Under senare hälften av 60-talet stabiliserades dock vinstandelen, räknat för företagssektorn i sin helhet. Detta konstaterande måste omges med vissa reservationer, eftersom det är svårt att fastställa utvecklingen på längre sikt beroende på konjunkturfluktuationerna.

Med företag avses här samtliga privata icke-finansiella företag inom industri-, jordbruk, handel m. m. Vissa generella drag i utvecklingen för samtliga dessa företag torde kunna belysas av uppgifter för industrin, vars utveckling är något bättre statistiskt underbyggd. Industrin svarar för endast en mindre del av sysselsättningen och produktionen inom företagssektorn men svarar likväl för huvuddelen av förändringarna i inkomstandelarna och självfinansieringen.

I diagram 4:1 jämförs dels företagets bruttovinster i förhållande till produktionsvärdet inom den privata sektorn av ekonomin, dels industrins bruttovinstmarginaler. Utvecklingen för dessa kvoter visar ett likartat konjunkturmönster. I syfte att rensa från konjunkturvariationer sammanfattas i tabell 4:1 uppgifter för två 5-årsperioder med jämförbar konjunkturutveckling.

Företagens vinstandel har, som framgår,

legat på samma nivå 1960–1964 och 1965–1969. Företagens sparande minskade dock, vilket främst är en följd av ökningen av den externa finansieringen och åtföljande ränteutgifter. Investeringarnas tillväxttakt liksom produktionstillväxten avtog under den senaste 5-årsperioden och den totala investeringskvoten ökade något om än inte inom industrin. Lagerinvesteringarna visar en relativ trendmässig minskning, som beräknas fortsätta under 70-talet. Likväl sjönk självfinansieringskvoten med 3½ procentenheter.

Företagens externa finansiering synes ha

Tabell 4:1. Vinster, investeringar och självfinansiering 1960—1975.

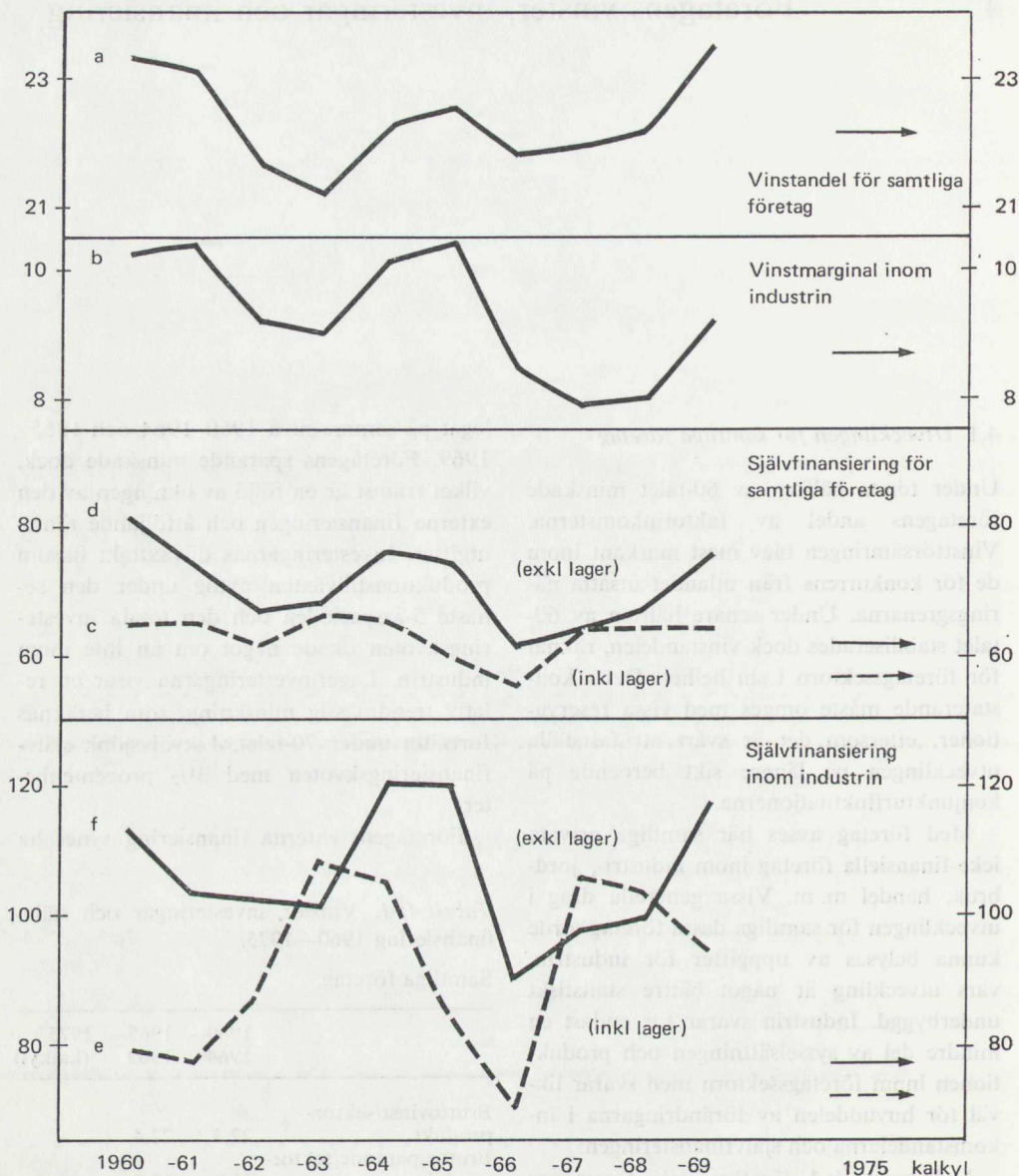
Samtliga företag.

	1960— 1964	1965— 1969	1975 (kalkyl)
Bruttovinst/sector- produkt	22,3	22,4	
Bruttosparande/sector- produkt	15,9	15,2	
Fasta investeringar/ sectorprodukt	21,7	22,3	
Lagerinvesteringar/ sectorprodukt	2,8	2,5	
Bruttosparande/fast investeringar	73,0	68,2	62
Bruttosparande/fast + lagerinvesteringar	64,7	61,2	57
Upplåning på kredit- marknaden/fast + lagerinvesteringar	27,8	37,2	

Källa: Appendix, tabell 1:7.

Diagram 4:1. Företagens vinster och självfinansiering 1960—1969.

Procent

Anm: a Samtliga företag : vinster i procent av bruttonationalprodukten exkl offentlig produktion.
 b Bruttovinst justerad för lagernedskrivning i procent av omsättningen.
 c,d,e,f Bruttosparande i procent av fasta- och lagerinvesteringar.

Källa: SNA (tabell 1:7 i appendix) resp Statistiska centralbyråns statistik över industriföretagens intäkter, kostnader och vinster.

ökat väsentligt mer än 3½ procentenheter. Upplåningen på den inhemska kreditmarknaden steg således från ca 28 % till 37 % av investeringarna. Differensen förklaras till

en del av brister i det statistiska underlaget, men även likviditetsutvecklingen och transaktionerna utanför kreditmarknaden samt med utlandet ingår i bilden. Man bör också

observera att kvoterna är beräknade för en hel sektor. Utvecklingen inom delsektorer och inom olika företag kan ha varit ganska olika. Företagens likviditet minskade trendmässigt under 60-talet, vilket kan vara en följd av det strama kreditmarknadsläge som har förelegat under större delen av 60-talet. Betalningsbalansstatistiken tillåter inte någon säker bedömning av vilken betydelse utländska investeringar och övriga kapitaltransaktioner har haft för den här skisserade finansieringsbilden. I förhållande till den inhemska kreditmarknaden torde emellertid dessa ha spelat en underordnad roll.

Ett viktigt syfte med långtidsutredningens kalkyler för produktion och resursanvändning är att undersöka under vilka förutsättningar extern balans kan återställas. Växande överskott i handelsbalansen för att kompensera försämringen av tjänstebalansen och den ökade biståndsgivningen till u-länderna kräver en kraftig ökning av investeringarna inom exportnäringarna. En avgörande fråga blir då under vilka förutsättningar beträffande finansieringen och företagets lönsamhetsbedömning den erforderliga investeringsökningen kan komma till stånd. Relationen mellan vinster och investeringar kan i detta sammanhang betraktas som en viktig indikator.

Som en utgångspunkt för våra kalkyler förutsätts att företagets vinstandel blir oförändrad jämfört med 1965–1969. 1969 och sannolikt även 1970 låg vinstandelen över genomsnittet. Under denna förutsättning minskar företagssparandet något andelsmässigt, bl. a. på grund av ökade ränteutgifter. Någon ändring av företagsbeskattningen har inte inräknats i kalkylen. Den nödvändiga tillväxttakten för de privata investeringarna har i grundkalkylen beräknats till 6,2 % per år. För industrin ligger den nödvändiga tillväxten, åtminstone under de närmaste åren, över detta genomsnitt. Lagerinvesteringarna förutsätts trendmässigt minska något i förhållande till produktionen. Sammanlagt motsvaras denna vinst- och investeringsutveckling av en minskande självfinansieringsgrad. Kvoten uppgick till ca 61 % 1965–1969 och beräknas sjunka till 57 %

1975. Man bör dock observera att självfinansieringskvoten har beräknats för företagssektorn i sin helhet. Inom denna sektor förekommer både företag med finansieringsöverskott och med finansieringsunderskott. En försämring av den totala kvoten innebär därför framför allt risker för en försämring av självfinansieringen i de företag som redan tidigare hade en relativt låg självfinansiering. Nedgången i företagets självfinansiering beräknas framför allt bli markant under de närmaste åren. Antingen målsättningen blir att återställa extern balans 1973 eller 1975 beräknas nämligen investeringarna behöva tillväxa i hög takt 1971–1973 för att under återstående delen av perioden öka något långsammare.

Ett ökat beroende av externa medel kan inverka på investeringsbenägenheten. Vid ökad extern finansiering försämras i första hand relationen mellan upplåning och eget kapital (soliditet). Det är inte möjligt att ange någon kritisk gräns under vilken soliditeten inverkar på investeringsutvecklingen. Denna relation är nämligen i hög grad bestämd av institutionella förhållanden, vilka i sin tur förändras kontinuerligt. Internationella jämförelser visar också att självfinansieringen varierar avsevärt inom olika länder utan någon synlig inverkan på realkapitaltillväxten. Däremot kan en drastisk förändring i de finansiella förutsättningarna och lönsamhetsbedömningarna förväntas ha större betydelse. Nedgången i självfinansieringskvoten uppgår som nämnts till ca 5 procentenheter fram till 1975. Den blir sannolikt avsevärt större under de närmaste åren, speciellt inom exportnäringarna. Om självfinansieringen sjunker enligt dessa kalkyler innebär detta att behovet av upplåning på kreditmarknaden stiger till minst 40 % av investeringarna, eller 10,5 miljarder kr.

Soliditeten fungerar som en buffert mellan å ena sidan riskerna förenade med investeringarna och å andra sidan bindningen av utgifterna för amortering och räntor på det lånade kapitalet. Om utvecklingen av företagets egna sparande och lönsamhetsbedömning befaras leda till att den investe-

ringsexpansion som bedöms nödvändig inte kommer till stånd ställs den ekonomiska politiken inför två uppgifter, dels att främja tillgången på riskvilligt kapital, dels att på olika sätt bidra till en minskning av investeringsriskerna.

Beträffande tillgången till riskvilligt kapital må erinras om att hushållens sparande kan komma att ligga på en låg eller t. o. m. en sjunkande nivå. En minskning av investeringsriskerna – ur företagsekonomisk synvinkel – skulle kunna åstadkommas på många olika sätt. Näringspolitiken i industriländerna omfattar en bred arsenal av åtgärder såsom subventioner, garantier, stöd till forsknings- och utvecklingsarbete osv. Främsta syftet med långtidsutredningarna är att kartlägga utvecklingsalternativ och de problem som härvid kan uppstå. Det är därför inte nödvändigt att här närmare gå in på de sätt på vilka en viss investeringsutveckling inom näringslivet kan åstadkommas. Kalkylen för självfinansieringens fortsatta försämring ger dock en viss indikation på att investeringstakten kan komma att understiga den som bedöms nödvändig i den reala kalkylen. En viktig förutsättning är att företagens lånebehov blir tillgodosedda antingen på den inhemska kreditmarknaden eller utomlands. En fråga av lika stor betydelse är om incitamenten till den beräknade investeringsutvecklingen blir tillräckliga.

Osäkerheten i investeringskalkylen kan anges på olika sätt. En utgångspunkt skulle kunna vara den att den svaga investeringsutvecklingen 1965–1968 tyder på att företagsparandet dessa år nådde ett slags nedre gräns och därmed påverkade investeringsbenägenheten. (Med all sannolikhet hade dock det låga kapacitetsutnyttjandet och det under större delen av denna period strama läget på kreditmarknaden en mera avgörande betydelse.) Om självfinansieringskvoten för dessa år utgör ett minimum innebär investeringskalkylen att vinsternas andel av BNP behöver öka med en procentenhet, medan upplåningen på kreditmarknaden reduceras till 9,5 miljarder kr. Utgår man i stället från den oförändrade faktorinkomstutvecklingen och den angivna miniminivån för självfinan-

sieringen minskar den därmed förenliga investeringstakten från 6,2 till 5,3 % per år. Upplåningen på kreditmarknaden uppgår i så fall till endast 8,5 miljarder kr.

4.2 Utvecklingen inom industrin

Som framgått av diagram 4: 1 synes vinsterna inom industrin, åtminstone under senare år, ha utvecklats något långsammare än inom övriga delar av näringslivet. I tabell 4: 2 redovisas några relationstal som belyser den finansiella utvecklingen inom större industrigrupper. Även i denna tabell har gjorts ett försök att eliminera konjunkturfuktuationer. Bruttovinstmarginalerna minskade mellan 1960–1964 och 1965–1969 med i genomsnitt 1 procentenhet (kol. 1). Preliminära uppgifter tyder dock på en relativt kraftig förbättring av vinstmarginalerna inom vissa industrigrupper 1969. En viss förbättring torde även ha inträffat 1970. Olikheter i vinstutvecklingen för de olika industrigrupperna i tabellen förklaras till en del av skillnader i konjunkturförloppet.

En klar försämring under senare delen av 60-talet konstateras för metall- och verkstadsindustrin, jord- och stenindustrin, textil- och sömnadsindustrin samt den kemisk-tekniska industrin. Självfinansieringen minskade i början av 60-talet inom flertalet industrigrupper, främst sådana som är utsatta för konkurrens från utlandet (kol. 2 och 3). Inom flera industrigrupper fortsatte försämringen även under 60-talets senare hälft. Ett undantag utgör träindustrin och massa- och pappersindustrin för vilka också en markant förbättring av vinstmarginalerna kan konstateras. Utvecklingen av självfinansieringen inom textil- och sömnadsindustrin sammanhänger främst med den svaga investeringsutvecklingen. Även självfinansieringskvoterna för industrin har beräknats för hela grupper inom vilka ingår företag med finansieringsöverskott och -underskott. Detta innebär att upplåningsbehovet kan öka betydligt mer än som framgår av den beräknade kvotförsämringen och att finansierings-svårigheter kan uppstå även inom de industrigrupper för vilka den totala självfinansi-

Tabell 4: 2. Bruttovinstmarginaler, självfinansiering och extern finansiering inom industrin 1960—1975.

	Bruttovinst i procent av omsättningen			Eget sparande i procent av fasta och lagerinvesteringar		Långfristiga skulder i procent av eget kapital	
	1960—1964/ 1965—1969	1960— 1964	1965— 1969	1975 (kalkyl)	1961	1968	
	1	2	3	4	5	6	
Metall- och verkstadsindustri	—0,9	95	106	70	55	76	
Jord- och stenindustri	—1,8	91	76	60	55	70	
Träindustri	2,5	71	81	40	80	135	
Massa- och pappersindustri	1,7	77	91	60	81	113	
Grafisk industri och pappersförädling	1,7	79	101	110	128	176	
Livsmedelsindustri	0,2	106	103	100	41	56	
Textil- och sömnadsindustri	—0,8	103	152	240	51	69	
Läder-, hår- och gummivaruindustri	0,3	97	89	60	40	66	
Kemisk och kemisk-teknisk industri	—1,4	104	83	100	67	85	
Hela industrin	—1,0	91	91	70	52	82	

Anm. Bruttovinst beräknas inkl. lagernedskrivning. Gruvindustrin, varvsindustrin och kombinerade företag ingår inte i de redovisade industrigrupperna, men inkluderas i summan. Kraftverk ingår inte. Årsuppgifter i appendix, tabell 4.

Källa: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

eringskvoten överstiger 100 %.

Sjunkande självfinansiering och därmed ökad upplåning medförde en påtaglig försämring av relationen mellan eget kapital och långfristiga låneskulder. Mellan 1961 och 1968 ökade sålunda kvoten långa skulder/eget kapital för hela industrin från 55 till 82 % (kol. 5 och 6). Sannolikt har denna soliditetsförsämring varit genomgående. Kvottalen ökade nämligen inom samtliga industrigrupper och ökningen var lika stor för de största som för de medelstora företagen.

Under förutsättning att bruttovinstmarginalerna ligger på samma nivå som 1965—1968¹ och att investeringarna ökar i den takt som i utredningen har bedömts som nödvändig, inträffar en avsevärd nedgång i självfinansieringen. Denna nedgång förväntas bli mest markant inom exportindustrin (kol. 4). Textil- och sömnadsindustrin med dess svaga investeringstillväxt utgör dock ett undantag. Den höga självfinansieringskvoten för den kemisk-tekniska industrin kan sammanhålla med att investeringarna underskattats något. Det är knappast möjligt att kvantifiera konsekvenserna av denna utveckling för industrins upplåning på den inhemska kreditmarknaden eller utomlands.

En av orsakerna är att investeringskalkylerna är tämligen osäkra. Företagens enkät-svar har uppjusterats med hänsyn till produktionsstillväxten, men i beräkningarna har inte tagits hänsyn till de finansiella förutsättningarna eller företagens lönsamhetsbedömning. En minskning av självfinansieringskvoten med i genomsnitt 20 % skulle emellertid kunna innebära att upplåningsbehovet ökar till kanske det dubbla.

¹ Om man utgår från genomsnittet inkl. 1969 blir självfinansieringskvoterna 1975 något större. För hela industrin höjs kvoten till ca 75.

Kapitalbildning och utvecklingen på kreditmarknaden under 60-talet

Upplåningen på kreditmarknaden ökade kraftigt under 60-talet, både i förhållande till bruttonationalprodukten och i förhållande till investeringarna. En kartläggning av kreditmarknadens betydelse för tillväxten skulle kräva en mera ingående analys än den som kan genomföras i denna utredning. I stället väljs här att närmare belysa kreditförmedlingens tillväxt mot bakgrund av realkapitalbildningen och sparandet. Analysen är partiell i den meningen att investeringarnas och sparandets utveckling, och därmed olika samhällssektorsers finansiella sparande, utgör de förklarande faktorerna vid beskrivningen av kreditgivningens tillväxt och förskjutningarna i kreditgivningsmönstret. Den centrala frågan, nämligen på vilket sätt kreditgivningen har bidragit till tillväxten under 60-talet, är betydligt svårare att belysa. Likväl kan en analys av den här angivna typen underlätta bedömningen av de uppgifter inför vilka kreditmarknaden kommer att ställas under den närmaste 5-årsperioden.

Undersökningen utgår från utvecklingen under tre delperioder, nämligen 1957-1960, 1961-1964 och 1965-1969. Periodvalet har skett främst med hänsyn till att strukturförändringarna i kreditgivningsmönstret skall kartläggas. En dylik kartläggning kompliceras bl. a. av konjunkturfluktuationerna och därmed sammanhängande förändringar i statens budgetsaldo och upplåningsbehov. Under första delperioden hade staten ett be-

tydande budgetunderskott, vilket även, med undantag för 1965, var fallet under den tredje delperioden. Under mellanperioden var statens upplåning på kreditmarknaden obetydlig. Periodindelningen underlättar även en bedömning av de strukturförändringar som är en följd av Allmänna pensionsfondens tillkomst och kraftiga tillväxt. Pensionsfondens alltmer dominerande roll har dels påverkat de olika kreditinstitutens marknadsandelar, dels inverkat på institutens placeringssinriktning.

Utvecklingen skisseras endast i grova drag och kreditgivningsmönstret beskrivs främst med ledning av riksbankens kreditmarknadsmatriser. I dessa kan endast fyra efterfrågesektorer särskiljas, nämligen staten, kommunerna, bostäder och en restsektor »näringslivet», i vilken även utlåning till hushåll inräknas. Beskrivningen av investeringsutvecklingen anknyter till denna sektorfördelning. De olika sektorernas kreditbehov förklaras huvudsakligen med förändringarna i det finansiella sparandet, dvs. differensen mellan eget sparande och investeringar. Kreditmarknadsmatriserna innefattar endast inhemsk kreditgivning. Finansieringen av realkapitalbildningen sker till en övervägande del med inhemskt sparande. Investeringarna har uppgått till omkring en fjärdedel av bruttonationalprodukten medan utlandets sparbidrag, såsom det kommer till uttryck genom underskott i bytesbalansen, har uppgått till i genomsnitt 0,2 % för perioden som

Tabell 5: 1. Investering och sparande 1957—1975.

I procent av BNP till marknadspriser.

	Staten	Kommuner (exkl. bostads- invest.)	Bostäder	Offentliga försäkrings- anstalter	Enskilda försäkrings- anstalter	Övriga finansiella företag	Övriga icke- finansiella företag	Hushåll (exkl. försäkrings- sparande)	Summa
A. Sparande									
1957—1960	2,6	3,1	1,6	0,3	2,3	0,5	9,5	2,8	22,7
1961—1964	4,3	3,1	1,5	2,4	1,7	0,4	7,9	3,6	24,9
1965—1969	3,2	4,2	1,5	4,1	2,0	0,4	6,9	1,8	24,1
1975 (kalkyl)	3,3	3,3	1,2	4,9	1,6	0,4	6,1	1,9	22,7
B. Investering									
1957—1960	3,3	3,5	4,9	—	—	—	11,4	—	23,1
1961—1964	3,2	4,0	5,2	—	—	—	12,1	—	24,5
1965—1969	3,0	5,0	5,4	—	—	—	11,3	—	24,7
1975 (kalkyl)	3,0	5,3	3,8	—	—	—	10,6	—	22,7
C. Finansiellt sparande (A—B)									
1957—1960	—0,7	—0,4	—3,3	0,3	2,3	0,5	—1,9	2,8	—0,4
1961—1964	1,1	—0,9	—3,7	2,4	1,7	0,4	—4,2	3,6	0,4
1965—1969	0,2	—0,8	—3,9	4,1	2,0	0,4	—4,4	1,8	—0,6
1975 (kalkyl)	0,3	—2,0	—2,6	4,9	1,6	0,4	—4,5	1,9	0,0

Anm. Summan av det finansiella sparandet inom här redovisade sektorer motsvarar saldot på löpande räkning i betalningsbalansen. Detta saldo förutsätts 1975 bli lika med noll; underskottet i transfereringarna, i vilket ingår biståndsgivningen till utvecklingsländerna, motsvaras av överskottet på bytesbalansen.

helhet. Underskotten i slutet av 50-talet förbyttes i överskott åren fram till 1964. Sedan dess har bytesbalansens underskott uppgått till sammanlagt 0,6 % av bruttonationalprodukten. Den direkta inverkan av denna utveckling på det inhemska kreditgivningsmönstret är dock sannolikt inte stor.

5.1 Investering, sparande och upplåning på kreditmarknaden

Investeringarnas andel av bruttonationalprodukten ökade markant i början av 60-talet, med andelsökningar för kommunerna, bostäder och framför allt företagen. Under senare år ökade investeringskvoten endast obetydligt. Statens andel minskade något medan kommuninvesteringarna expanderade kraftigt. Även bostadsinvesteringarnas andel fortsatte att öka medan företagens investeringskvot minskade (tabell 5: 1). Statens sparande försvagades fr. o. m. 1966,

vilket medförde betydande budgetunderskott. Kommunernas investeringsandel ökade med en procentenhet. Kommunernas sparande ökade ännu mera, vilket huvudsakligen kan hänföras till deras begränsade tillgång till kapitalmarknaden. Den senare framtvingade en avsevärt höjd utdebitering. Företagens sparkvot minskade något mer än deras investeringskvot, med en viss andelsmässig försämring av det finansiella sparandet som följd. En viss stabilisering av företagssparandet har emellertid ägt rum sedan den kraftiga försämringen av sparandet i början av 60-talet. Företagens sparkvot gick under dessa år ned med inte mindre än 1,6 procentenheter. Under senare år har hushållssparandet utvecklats ogynnsamt. Däremot synes en viss andelsmässig återhämtning av det enskilda försäkrings-sparandet ha ägt rum. Det offentliga försäkrings-sparandet, vilket huvudsakligen hänförs till Allmänna pensionsfonden, ökade

markant. Därigenom har en betydande omfördelning av sparandet mellan olika sektorer ägt rum inom ramen för ett totalt sett ungefär oförändrat sparande.

Enligt utredningens grundkalkyl minskar investeringskvoten 1975 jämfört med 1965–1969. Minskningen blir dock något mindre än som framgår av tabell 5: 1, i vilken samtliga uppgifter har beräknats i löpande priser. Målsättningen att uppnå balans i bytesbalansen 1975 innebär att det inhemska sparandet behöver tillväxa snabbare än investeringarna. I tabellen visas utvecklingen av sparandet inom olika sektorer under de förutsättningar som nämnts i föregående kapitel. Statens sparkvot förbättras obetydligt medan kommunernas sparkvot beräknas minska. Eftersom Allmänna pensionsfondens sparande fortsätter att öka i snabb takt blir sparkvoten för den offentliga sektorn i sin helhet 1975 lika stor som 1965–1969. Under vissa förutsättningar kan även hushållens sparkvot uppgå till genomsnittet för dessa år.

Den viktigaste bestämningsfaktorn för kreditexpansionen har varit ojämnheten i fördelningen av sparande och investeringar inom olika sektorer av samhällsekonomin. Härigenom uppstår inkomstöverskott eller underskott, dvs. positivt eller negativt finansiellt sparande. Summan av det finansiella sparandet inom samtliga inhemska sektorer är lika med bytesbalansens saldo, det sparande som åstadkommes genom transaktionerna med utlandet. Efterfrågan på kreditmarknaden påverkas förutom av sektorernas finansiella sparande även av deras finansiella transaktioner utanför den reguljära kreditmarknaden samt av allmänhetens likviditet i form av inlåning i banker. I följande analys ingår endast konsoliderade sektoruppgifter, dvs. fördelningen av likviditeten och upplåningen mellan olika enheter inom sektorer beaktas inte. Härigenom införs ett osäkerhetsmoment eftersom denna fördelning påverkar en sektors totala kreditbehov vid ett givet finansiellt sparande.

Upplåningen på kreditmarknaden, exklusive statens upplåning, ökade under 60-talet från 35 till 42 % av investeringarna. Denna

utveckling sammanhänger endast till en mindre del med förändringarna i investeringsandelarna och återspeglar främst, såsom framgår av tabell 5: 2, den kraftiga ökningen av externfinansieringen inom bostadsektorn och näringslivet.

I tabell 5: 2 har statens upplåning satts i förhållande till samtliga utgifter för konsumtion, investering och utlåning. Tabellen visar att statens totala upplåning på kreditmarknaden och även upplåningen på kapitalmarknaden har legat på ungefär samma nivå i förhållande till utgifterna under den senaste perioden av budgetunderskott som i slutet av 50-talet.

Kommunernas upplåning på kreditmarknaden minskade under senare år samtidigt som deras finansiella sparande förbättrades något. Kommunernas monetära sparande, dvs. nettot av utlåning och upplåning på kreditmarknaden, utvecklades annorlunda än vad som framgår av tabellen. 1961–1964 finansierades nämligen utgifterna förutom genom upplåning på marknaden även genom en minskning av de likvida tillgångarna medan en betydande likviditetsuppbyggnad ägde rum under senare år.

Tabell 5: 2. Upplåning på kreditmarknaden i procent av utgifterna 1957–1969.

	1957— 1960	1961— 1964	1965— 1969
<i>Staten</i>			
Kreditmarknaden totalt	17	—1	12
Kapitalmarknaden	7	3	7
<i>Kommuner</i>			
Kreditmarknaden totalt	13	27	21
<i>Bostäder</i>			
Kreditmarknaden totalt	66	78	95
Statliga lån	27	16	18
<i>Näringsliv</i>			
Kreditmarknaden totalt	21	29	37
Kapitalmarknaden	10	15	24

Anm. Statens upplåning beräknas i procent av samtliga utgifter för konsumtion, investering och utlåning. 1961–1965 var statens budgetunderskott obetydliga. Statens upplåning var omfattande 1957–1960 och 1966–1969. För övriga sektorer redovisas upplåningen i procent av investeringarna.

Tabell 5: 3. Bostadsinvestering och bostadsfinansiering 1960—1969.

Milj.kr.

	1960	1965	1966	1967	1968	1969
Bruttoinvestering	3 350	6 100	6 200	7 450	7 500	8 350
Statliga krediter och upplåning på kreditmarknaden (netto)	2 900	5 650	6 850	7 700	8 900	9 850
Restpost	450	450	— 650	— 250	—1 400	—1 500

Bostadsinvesteringar finansieras till en övervägande del genom statliga lån eller upplåning på kreditmarknaden. Ökningen av den externa finansieringen enligt tabell 5: 2 hänför sig huvudsakligen till bristfälligheter i investerings- och kreditmarknadsstatistiken och innebär sannolikt inte någon nämnvärd förändring i »självinfinansieringen». Som framgår av tabell 5: 2 har statens långivning under 60-talet legat på en lägre nivå än dessförinnan. Sedan mitten av 50-talet har den registrerade bostadsfinansieringen tämligen väl stämt överens med investeringsutvecklingen. 1966 upphörde denna överensstämmelse och upplåningen började öka väsentligt snabbare än de redovisade investeringarna (tabell 5: 3).

Ett flertal faktorer kan förklara denna utveckling. Investeringsberäkningarna avser sålunda endast själva lägenheterna, men inte investeringar i tomter såsom anläggning av gräsmattor, parkeringsplatser m. m. Dessa investeringar torde ha ökat i betydelse under senare år. Dessutom kan en viss omflyttning av investeringar ha skett från kommunerna till bostadssektorn. En del av kommunernas relativa upplåningsminskning under senare

år motsvaras sålunda av ökningen i bostadsfinansieringen. Investeringsutvecklingen kan också ha underskattats i de sedvanliga investeringsberäkningarna genom att dessa inte tillräckligt beaktar standardstegringen. Även uppgifter om ombyggnader är osäkra. Statistiken över bostadskreditgivning är å andra sidan bristfällig i flera avseenden. Bl. a. ingår i den äldre statistiken vissa fastighetslån som finansierar värdestegringen av äldre fastigheter. Sedan 1968 föreligger mera tillförlitlig statistik i vilken endast finansieringen av bostadsinvesteringar registreras. Av denna framgår att utbetalda byggnadskrediter väsentligt överstiger investeringsbeloppen.¹

Enligt tabell 5: 1 uppgick näringslivets finansieringsunderskott till 4,2 % av bruttonationalprodukten 1961–1964 och till 4,4 % 1965–1969. Näringslivets sparande minskade från 65 % av investeringarna under början av 60-talet till ca 62 % 1965–1969, en minskning med 3 procentenheter. Samtidigt ökade emellertid upplåningen på kreditmarknaden med 8 procentenheter till 37 % av investeringarna. Som tabell 5: 2 visar hänför sig denna ökning helt till upplåning

¹ Finansiering av nyproduktion av bostäder. Milj.kr.

	<u>1968</u>	<u>1969</u>
Utbetalda byggnadskrediter	8 300	9 800
Avlyfta byggnadskrediter	—6 100	—9 650
	2 200	150
Fastighetslån	650	1 200
Bostadsstyrelsen	1 400	2 600
Obligationer m. m.	4 500	6 700
Summa kreditgivning	8 750	10 650
Bostadsinvesteringar	7 500	8 350

Källa: Sveriges Riksbank.

på kapitalmarknaden. Affärsbankernas utlåning har under hela perioden uppgått till ca 10 % av investeringarna, medan upplåningen på kapitalmarknaden ökade från 10 % i slutet av 50-talet till 24 % 1965–1969.

Differensen mellan förändringen i självfinansieringskvoten och den externa finansieringskvoten enligt här använd definition hänför sig till förändringar i likviditeten, inhemsk upplåning utanför kreditmarknaden, kapitaltransaktioner med utlandet och betydande brister i statistiken. De privata kapitaltransaktionerna med utlandet medförde sammanlagt en kraftig ökning av upplåningen under senare hälften av 60-talet.

5.2 Strukturförändringar i efterfrågan på kreditmarknaden

Den ovan tecknade bilden skulle kunna sammanfattas med att följande två typer av förändringar i kreditgivningsmönstret har ägt rum under 60-talet. För det första har viktiga förändringar inträffat i sektorfördelningen av såväl efterfrågan som utbudet på marknaden. Den mest framträdande förändringen på efterfrågesidan har varit näringslivets ökade beroende av extern finansiering medan på utbudssidan Allmänna pensionsfondens snabba tillväxt utgör det mest markanta inslaget. Dessa förändringar av ramen inom vilken kreditförmedlingen sker kan betecknas som autonoma förändringar.

En annan typ av förändringar utgörs av kreditinstitutens anpassning till dessa efterfråge- och utbudsförskjutningar och avser kreditinstitutens omfördelning av sin kreditgivning till de olika efterfrågesektorerna, men även en viss omfördelning av de former i vilka deras kreditgivning skett. Denna anpassning kan betecknas som inducerade förändringar i kreditgivningsmönstret.

Förändringarna i kreditmarknadens efterfråge- och utbudsstruktur är givetvis beroende av varandra och den faktiska utvecklingen enligt tabellerna i detta kapitel återspeglar förutom vissa institutionella förändringar även allmänhetens, låntagarnas och

kreditinstituters preferenser samt även i viss mån finans- och penningpolitikens verkan. Genom valet av delperioder har dock gjorts ett försök att eliminera konjunkturutvecklingens effekt på kreditgivningen. I vissa tabeller har även statens upplåning brutits ut för att renodla förändringarna i efterfrågestrukturen.

Allmänhetens likviditet i form av inlåning i bankerna varierar med konjunkturläget. Dessa kortfristiga förändringar jämnar i stort ut varandra vid periodjämförelser. Samtidigt kan det dock konstateras att likviditeten trendmässigt visat tecken till att sjunka. Inlåningen har nämligen under den period som här undersökts minskat i förhållande till bruttonationalprodukten samtidigt som räntenivån tenderat att stiga. Dessutom har den kortfristiga inlåningen i bankerna tillväxt i lägre takt än den långfristiga. Bankernas kreditutbud motsvaras dels av inlåningen, dels av deras egna sparande (vinster). Det övriga kreditutbudet utgörs av allmänhetens köp av värdepapper samt av det enskilda och offentliga försäkringssparandet.

Kreditutbudet från Allmänna pensionsfonden kan inte ses fristående från tillväxten av kreditefterfrågan eftersom det är fråga om en betydande omfördelning av sparande från hushållen och näringslivet till fonden. Efterfrågeutvecklingen betraktas här dock som given och detta gäller även efterfrågans fördelning på olika finansieringsformer, även om denna fördelning i sin tur är beroende av utbudsförhållandena. Under den relativt långa tid som undersökningen omfattar torde dock finansieringsformerna i stort ha anpassats till efterfrågepreferenserna. Kreditsystemet visar nämligen, som framgår av det följande, en betydande flexibilitet.

Sektoranalysen av efterfrågan och utbudet på kreditmarknaden och fördelningen av kreditflödena på olika upplåningsformer såsom kortfristiga lån, reverslån, obligationslån m. m. utgår från riksbankens kreditmarknadsmatriser. Dessa kan belysa hur kommunernas, bostadssektorernas och näringslivets ökade upplåning har inneburit

förändringar i fördelningen på olika typer av upplåning. Ett exempel på en dylik strukturförändring utgör näringslivets växande beroende av långfristig upplåning. Utbudet på kreditmarknaden sker i form av försäkringssparande, allmänhetens köp av värdepapper och inlåning i bankerna. Kreditinstituten förmedlar och transformerar detta sparande till olika typer av kreditgivning som successivt anpassas till förändringarna i efterfrågan. I princip kan ett flertal moment i anpassningsprocessen urskiljas, även om de i praktiken sammanhänger med varandra. Förändringar i efterfrågan påverkar för det första kreditinstitutens marknadsandelar. En annan typ av anpassning sker genom att kreditinstituten omfördelar sin kreditgivning mellan sektorer eller mellan olika former av kreditgivning. Exempel på denna typ av omfördelning utgör sparbankernas och postbankens under senare år ökade kreditgivning till näringslivet. Denna omfördelning mellan sektorer motsvaras också av en viss omfördelning av bankernas kreditgivning från obligationsköp till utlåning.

Statens upplåning på kreditmarknaden fluktuerar kraftigt vid olika konjunkturlägen som en följd av den förda finanspolitiken och det är knappast möjligt att helt renodla inverkan härav på upplåningsstrukturen för kreditmarknaden i sin helhet. Statens upplåning var omfattande 1957–1960 och även 1966–1969. Som framgår av tabell 5: 2 var statens sammanlagda upplåning under dessa år ungefär lika stor, räknat i förhållande till utgifterna, och även andelen av upplåningen på kapitalmarknaden var av samma storlek. Upplåningen utanför riksbanken och affärsbankerna utgjorde under dessa perioder ungefär en tredjedel av den totala upplåningen, vilket även var fallet 1961–1965. Endast i två avseenden skiljer sig finansieringsmönstret åt för de två perioderna med omfattande budgetunderskott, vilket återspeglar olika inriktningar av penningpolitiken. Under 60-talets sista år var försäljningen av skattkammarväxlar mycket omfattande medan tidigare försäljningen av kortfristiga obligationer var av större

betydelse. Även försäljningen av spar- och premieobligationer till allmänheten har fått ökad betydelse.

Kommunernas lånebehov täcks till en övervägande del på kapitalmarknaden. Upplåningen har under 60-talet legat på en väsentligt högre nivå än tidigare. Efter en markant ökning i början av 60-talet har dock lånefinansieringen, som nämnts, åter blivit mindre omfattande. Huvuddelen av kommunernas upplåningsökning har skett på obligationsmarknaden, såväl genom utgivande av egna obligationer som genom de kommunala mellanhandsinstituten. Kapitalmarknadsinstitutens reverslånggivning minskade följaktligen andelsmässigt, såsom tabell 5: 4 visar.

Affärsbankernas finansiering av bostads-

Tabell 5: 4. Upplåning på kreditmarknaden fördelad på finansobjekt 1957—1969.

Procentuell fördelning.

	1957— 1960	1961— 1964	1965— 1969
<i>Kommuner</i>			
Lån i affärsbankerna m. m.	9	10	5
Långfristiga obligationer	—2	35	28
Reverslån m. m. i kapitalmarknadsinstituten	93	55	67
Summa	100	100	100
<i>Bostäder</i>			
Bostadsbyggnadskrediter i affärsbankerna	5	8	9
Kortfristiga obligationslån	9	—	—
Långfristiga obligationslån	27	51	61
Reverslån m. m. i kapitalmarknadsinstituten	59	41	30
Summa	100	100	100
<i>Näringsliv</i>			
Lån i affärsbankerna	52	48	35
Kapitalmarknaden	48	52	65
Däruv:			
Långfristiga obligations- och förlagslån	5	21	26
Aktier	14	15	13
Reverslån m. m. i kapitalmarknadsinstituten	29	16	26
Summa	100	100	100

byggandet genom utestående byggnadskrediter ökade kontinuerligt. Längre tidsserier för de övriga kreditinstitutens byggnadskreditgivning saknas. Räknat över en längre period bör dock utbetalningar och avlyft av byggnadskrediter öka i samma takt. Även bostadsfinansieringen har under 60-talet i större utsträckning än tidigare skett via obligationsmarknaden. Detta återspeglar Allmänna pensionsfondens växande betydelse och de övriga kapitalmarknadsinstitutens andelsminskningar, men kan också sammanhånga med strukturförändringar i bostadsbyggandet.

Näringslivets kreditbehov har ökat kraftigt under en rad av år, såväl i absoluta belopp som i förhållande till investeringarna. Det externa finansieringsbehovet har i ökad utsträckning tillgodosetts på kapitalmarknaden, vars andel av upplåningen enligt tabell 5: 4 ökade från 48 % 1957–1960 till inte mindre än 65 % 1965–1969. Denna utveckling finner sin förklaring huvudsakligen på efterfrågesidan, eftersom behovet av rörelsekrediter kan förutsättas ha ökat mindre kraftigt än finansieringsbehovet för de fasta investeringarna. Lagerinvesteringarna har sålunda i genomsnitt minskat något i förhål-

Tabell 5: 5. Sektorfördelning av upplåningen på kreditmarknaden och på delmarknaderna 1957—1969.

Nettobelopp, milj.kr.

Avrundade årsgenomsnitt resp. procentuell fördelning.

	1957—1960		1961—1964		1965—1969	
	Milj.kr.	%	Milj.kr.	%	Milj.kr.	%
<i>Kreditmarknaden totalt¹</i>						
Staten	1 400	28	— 100	—2	2 250	14
Kommuner	250	(7)	900	(12)	1 350	(10)
Bostäder	2 000	(53)	3 450	(47)	6 600	(50)
Näringsliv	1 500	(40)	3 050	(41)	5 300	(40)
Summa	5 150	100	7 300	100	15 500	100
<i>Långfristiga obligationer och förlagsbevis (a)</i>						
Staten	600	49	400	13	1 100	18
Kommuner	0	—	300	10	400	5
Bostäder	550	45	1 750	57	4 050	57
Näringsliv	100	6	600	20	1 400	20
Summa	1 250	100	3 050	100	6 950	100
<i>Aktier (b)</i>						
Näringsliv	200	100	400	100	700	100
<i>Kapitalmarknadsinstitutens reverslån m. m. (c)</i>						
Staten	0	2	— 100	—4	0	—
Kommuner	250	13	500	22	900	21
Bostäder	1 150	62	1 400	61	1 950	47
Näringsliv	400	23	500	21	1 350	32
Summa	1 800	100	2 300	100	4 200	100
<i>Kapitalmarknaden totalt (a+b+c)</i>						
Staten	600	19	300	5	1 300	11
Kommuner	250	7	800	14	1 300	11
Bostäder	1 700	52	3 150	54	6 000	50
Näringsliv	700	22	1 500	27	3 400	28
Summa	3 250	100	5 750	100	12 000	100

¹ Procenttal inom parentes anger fördelningen exkl. staten.

lande till produktionen. Affärsbankernas andel av utbudet på kreditmarknaden har under 60-talet minskat något, men detta förklarar inte i och för sig en så kraftig minskning av deras kreditgivning till näringslivet som tabell 5: 4 visar. Affärsbankernas kreditgivning har i ökad grad inriktats på bostadsfinansiering med en motsvarande andelsminskning för deras kreditgivning till näringslivet. Näringslivets upplåning på obligationsmarknaden ökade markant, såsom framgår av tabellen, medan aktiefinansieringen andelsmässigt minskade något. »Näringslivet» i nationalräkenskaperna och kreditmarknadsstatistiken utgör en ganska heterogen sektor, i vilken bl. a. industri, handel och jordbruk ingår. Industrin svarar för endast en mindre del av den här redovisade upplåningen. I kapitel 4 har visats att förhållandet mellan eget kapital och långfristig upplåning inom industrin icke obetydligt har försämrats sedan i början av 60-talet.

Upplåningen på marknaden i sin helhet och på olika delmarknader sammanfattas i tabell 5: 5. Om man bortser från statens upplåning kan konstateras att fördelningen av kreditresurserna ändrades avsevärt i början av 60-talet men att denna sedan dess har varit ungefär oförändrad. Bostadssektorns upplåningsandel har legat på en lägre nivå än dessförinnan och kommunernas och näringslivets andelar har ökat. Kommunernas relativt ökade upplåning kommer till uttryck i en ökad upplåning på obligationsmarknaden men framför allt näringslivets obligationslån har ökat avsevärt. Upplåningen på obligationsmarknaden har under den undersökta perioden ungefär femdubblats, medan upplåningen på aktiemarknaden och kapitalmarknadsinstitutens långgivning har ökat betydligt långsammare. Även på den sistnämnda marknaden har kommunernas andel ökat kraftigt under 60-talet. Under senare år har ytterligare en andelsförskjutning inträffat. Näringslivets upplåning ökade nämligen medan en motsvarande minskning av bostadssektorns upplåning ägde rum. Statens och kommunernas sammanlagda upplåningsandel på kapitalmarknaden har

hållit sig tämligen konstant.

5.3 Strukturförändringar i utbudet på kreditmarknaden

Förändringarna i kreditgivningsmönstret har motsvarats av förändringar i marknadens utbudsstruktur. I tabell 5: 6 visas utvecklingen för de olika kreditinstitutens och allmänhetens andelar av den totala kreditgivningen. Inlåningen i bankerna har utvecklats långsammare än försäkringssparandet och därmed minskade utbudsandelen för både affärsbankerna och andra banker. Andra bankers (postbanken, sparbankerna och jordbrukskassorna) sammanlagda kreditgivning ökade något långsammare än affärsbankernas. Bilden för utbudsandelarna domineras givetvis helt av AP-fondernas snabba tillväxt sedan 1960. Under de första åren kunde fondernas tillväxt inte helt kompensera bortfallet av enskilt försäkringssparande och det totala försäkringssparandets andel sjönk. Under senare år ökade det enskilda försäkringssparandet återigen och andelsminskningen var obetydlig. AP-fonderna svarande 1965–1969 för ca $\frac{1}{3}$ av den totala kreditgivningen på marknaden.

Omkring $\frac{3}{4}$ av den totala upplåningen på kreditmarknaden sker i form av obligations- eller andra långfristiga lån och genom emission av aktier. Kapitalmarknadens andel har

Tabell 5: 6. Utlåning på kreditmarknaden: kreditinstitutens marknadsandelar¹ 1957—1969.

Nettobelopp, procentuell fördelning.

	1957— 1960	1961— 1964	1965— 1969
Affärsbanker	32	31	28
Andra banker ¹	34	29	24
Enskilda försäkrings- inrättningar	24	12	10
Offentliga försäkrings- inrättningar	3	22	31
Allmänheten	7	6	7
Summa	100	100	100

¹ Exklusive riksbanken.

ökat under 60-talet. AP-fondernas utbudsandel på kapitalmarknaden har ökat avsevärt och har därigenom även inverkat på de övriga kreditinstitutens utbud och dess fördelning på sektorer och utlåningsformer. I första hand skulle man kunna vänta sig att ökningen av det långfristiga sparandet genom tillkomsten av AP-fonderna skulle medföra att övriga kreditinstitut fick en större inriktning på kortfristig kreditgivning. En jämförelse av kreditgivningsmönstret under första och andra hälften av 60-talet med kreditgivningen 1957–1960 tyder emellertid på att en av bankernas traditionella uppgifter, nämligen att transformera kortfristig sparande till mera långfristig kreditgivning, har blivit viktigare. Som framgår av tabell 5: 7 har såväl utbudet på kapitalmarknaden som det långfristiga sparandet,

Tabell 5: 7. Transformation av sparande på kreditmarknaden 1957–1969.

I procent av upplåningen på kreditmarknaden exkl. statens upplåning i riksbanken.

	1957— 1960	1961— 1964	1965— 1969
1. <i>Summa upplåning på kapitalmarknaden</i>	71	83	83
2. <i>Långfristigt sparande: enskilt och offentligt försäkringssparande samt allmänhetens köp av aktier och långfristiga obligationer</i>	35	41	45
3. <i>Bankernas utbud på kapitalmarknaden (1—2)</i>	36	42	38
4. <i>Kortfristigt inhemskt sparande: inlåning i bankerna</i>	65	63	46
5. <i>Förändring i bankernas ställning gentemot utlandet</i>	1	8	—2
6. <i>Bankernas transformation (3: 4)</i>	55	66	81
7. <i>Bankernas transformation: korrigerad för förändringen i ställningen gentemot utlandet 3: (4—5)</i>	56	76	78

till vilket här räknas försäkringssparande och allmänhetens förvärv av värdepapper, ökat i förhållande till den totala kreditförmedlingen (rad 1 och 2). Bankernas utbud på kapitalmarknaden ökade relativt under AP-fondens första år. Under senare år kom AP-fondens utbud att dominera kapitalmarknaden. Allmänhetens kortfristiga sparande i form av inlåning i bankerna har däremot minskat såväl i förhållande till BNP som i förhållande till det totala utbudet på kreditmarknaden (rad 3). Denna utveckling medförde att en väsentligt större del av inlåningen i bankerna motsvarades av långfristig utlåning. Kvoten mellan långfristig utlåning och inlåning från allmänheten för banksystemet i sin helhet ökade sålunda från 55 % 1957–1960 till inte mindre än 81 % 1965–1969 (rad 6). Kvotförändring-

Tabell 5: 8. Kreditinstitutens utlåning fördelad på sektorer 1957–1969.

Nettoflöden, procentuell fördelning.

	1957— 1960	1961— 1964	1965— 1969
<i>Affärsbanker</i>			
Staten	23	4	10
Kommuner	2	5	3
Bostäder	23	27	38
Näringsliv	52	64	49
Summa	100	100	100
<i>Andra banker</i>			
Staten	7	—4	4
Kommuner	9	16	17
Bostäder	71	72	60
Näringsliv	13	16	19
Summa	100	100	100
<i>Enskilda försäkringsinrättningar</i>			
Staten	24	—4	—1
Kommuner	6	17	7
Bostäder	39	54	53
Näringsliv	31	33	41
Summa	100	100	100
<i>Offentliga försäkringsinrättningar</i>			
Staten	..	9	9
Kommuner	..	18	11
Bostäder	..	46	48
Näringsliv	..	27	32
Summa	..	100	100

arna är något missvisande, eftersom inlåningen i bankerna endast utgör den inhemska delen av likviditetsmängden. Under 50-talets senare år förbättrades bankernas ställning gentemot utlandet, vilket återspeglas i inlåningen. Likaså inträffade en avsevärd försämring av ställningen gentemot utlandet 1965–1969 med en neddragande effekt på den inhemska likviditeten. Om inlåningen korrigeras för dessa förändringar utvecklas transformationskvoterna något jämnare (rad 7). Ändock kvarstår höjningen av kvoten under 60-talet. Kvothöjningen under senare år hänför sig huvudsakligen till affärsbankernas omfattande obligationsköp i samband med omfördelningen av deras kreditgivning till bostadssektorn.

Kreditgivningen till kommunerna, bostadssektorn och näringslivet har under 60-talet ökat i ungefär samma takt. Fördelningen av de olika kreditinstitutens utlåning till dessa sektorer har dock undergått avsevärda förändringar i samband med förskjutningen av efterfrågan mot kapitalmarknaden. Allmänna pensionsfonden har blivit en allt viktigare utbudsfaktor, men dess fördelning av utbudet till olika sektorer har varit i stort sett konstant. Omfördelningen har därigenom huvudsakligen skett inom de övriga kreditinstituten. Affärsbankernas bostadsfinansiering har, som nämnts, ökat till inte mindre än 38 % av deras totala kreditgivning 1965–1969 medan övriga bankers bostadsfinansiering har minskat andelsmässigt. Övriga bankers kreditgivning till näringslivet ökade däremot, vilket kan ses som ett tecken på den ökande konkurrensen mellan olika typer av banker som har börjat bli framträdande under senare år. Inte minst tillkomsten av den nya banklagstiftningen torde härvid komma att spela en viktig roll. Även de enskilda försäkringsinrättningarnas kreditgivning till näringslivet har ökat andelsmässigt. I tabell 5: 8 redovisas kreditinstitutens kreditgivning sektorfördelad. Fördelningen av kreditinstitutens utbud på lån och obligationsköp har förändrats endast obetydligt under 60-talet. De enskilda försäkringsinrättningarnas obligationsköp har dock blivit större.

En framskrivning av efterfrågan och utbud på kreditmarknaden till 1975 måste bli tämligen osäker. Innebörden av långtidsutredningens allokeringalternativ för kreditmarknaden kan därför endast anges i grova drag. Som framgår av restposterna i tabell 2 i appendixet är anpassningen mellan det finansiella sparandet enligt räkenskaperna och de finansiella transaktionerna enligt kreditmarknadsstatistiken bristfällig. En viss kalkyl för inkomstfördelningen och försörjningsbalansen är också i princip förenlig med olika kalkyler för kreditgivningen. Som påpekats i inledningen kan kalkylerna för det finansiella sparandet inom olika sektorer av samhällsekonomin tyda på spänningar av olika slag, t. ex. mellan konsumtionsefterfrågan och utrymmet för privat konsumtion, eller mellan företagssparandet och målsättningen beträffande företagets investeringar. Beräkningarna för det finansiella sparandet och kreditgivningsmönstret bör därför inte utan vidare betraktas som indikationer på en sannolik eller optimal utveckling. För att ange osäkerheten kan det vara lämpligt att i det följande redovisa vissa alternativa värden för efterfrågan och utbudet på kreditmarknaden.

Frågan huruvida förändringar i efterfrågan på kreditmarknaden kommer att kräva en anpassning från kreditinstitutens sida belyses med hjälp av den kreditmarknadskalkyl vars värden huvudsakligen ligger inom det intervall som utgörs av de nyss nämnda

alternativen. Ett speciellt problem utgör bedömningen av allmänhetens likviditet under kalkylperioden. I kalkylen bortses från konjunkturetillagade likviditetsförändringar. Allmänhetens inlåning i bankerna synes under 60-talet ha varit lägre i förhållande till bruttonationalprodukten än i slutet av 50-talet och det är svårt att närmare ange vilken utveckling av den reala likviditetskvoten som kan betraktas som sannolik eller optimal. Kalkylerna för bankinlåningen och för bankernas kreditutbud, och därmed omslutningen av kreditmarknadsbalansen, bör givetvis vara konsistenta.

6.1 Kreditmarknadskalkyl

Kreditmarknadskalkylen i tabell 6: 1 utgår från utredningens grundkalkyl beträffande bytesbalansen och kapitaltransaktionerna med utlandet. Det är inte möjligt att med utgångspunkt från dessa förutsättningar ge någon siffra för valutareservens tillväxt, men en viss förbättring kan förväntas ske. Förbättringen av bankernas ställning gentemot utlandet påverkar inte nämnvärt beräkningen av efterfrågan och utbudet på den inhemska kreditmarknaden. Detta gäller även kapitaltransaktionerna med utlandet.

Statens budgetutveckling beräknas medföra ett upplåningsbehov på ca 5 miljarder kr. 1975. För kalkylperioden i sin helhet innebär detta en avsevärd andel av den to-

Tabell 6: 1. Kreditmarknadskalkyl för 1975.

Milj.kr., löpande priser. Årsgenomsnitt 1965—1969.

	Efterfrågan			Utbud	
	1965— 1969	1975		1965— 1969	1975
Staten	2 250	5 000 (alt. S max.)	Riksbanken	1 000	1 600
		3 000 (alt. S min.)	Affärsbanker	4 050	7 400 (alt. Ab max.)
Kommuner	1 350	4 500 (alt. K max.)			6 400 (alt. Ab min.)
		3 000 (alt. K min.)	Övriga banker	3 550	6 400 (alt. Öb max.)
Bostäder	6 600	9 500			5 700 (alt. Öb min.)
Näringslivet	5 300	10 500 (alt. N max.)	Enskilda försäkringsinrättningar	1 500	2 400
		9 500 (alt. N min.)	Offentliga försäkringsinrättningar	4 400	10 700
			Allmänheten	1 000	1 000
Summa	15 500	29 500 (max.)	Summa	15 500	29 500 (max.)

tala efterfrågan på kreditmarknaden och även om kalkylsiffran överensstämmer med beräkningarna för övriga sektorer av samhällsekonomin torde man kunna betrakta den som ett maximivärde (alt. S max.) Konjunkturutvecklingen och den därav föranledda finanspolitiken skulle kunna medföra att statens upplåning kan hållas nere till säg 3 miljarder kr. (alt. S min.). Dessa värden sätts in i kreditmarknadskalkylen, tabell 6: 1. Kommunernas upplåning har beräknats till ca 4,5 miljarder kr. Detta skulle, som nämnts, innebära en avsevärt höjd lånefinansiering av deras investeringar (alt. K max.). Om lånefinansieringen skulle uppgå till samma andel av investeringarna som under 60-talet skulle upplåningen nedbringas till ca 3 000 milj. kr. (alt. K min.). De två maximivärdena (S max. och K max.) svarar mot förutsättningarna beträffande inkomst- och utgiftsutvecklingen för den offentliga sektorn i sin helhet. Däremot skulle fördelningen av den offentliga sektorns upplåning mellan staten och kommunerna kunna bli annorlunda.

Beräkningen av bostadssektorns finansieringsbehov utgår från utredningens grundkalkyl enligt vilken investeringarna minskar med 2 % i volym årligen. Som utgångspunkt för beräkningen av statens bostadslångivning skulle man kunna utgå från relationen under 60-talet, dvs. 17 % av investe-

ringarna finansieras (netto) av staten. Statens långivning skulle då uppgå till ca 2 miljarder kr. 1975. Statens sammanlagda utbetalningar av lån till bostadssektorn kan dock förväntas uppgå till avsevärt större belopp, vilket främst sammanhänger med ökningen av paritetslånen. Beräkningarna för dessa är mycket osäkra eftersom betalningarna förutom av bostadsinvesteringarnas volym- och prisutveckling även blir beroende av ränteläget och byggkostnadernas relativa utveckling. En annan osäkerhetsfaktor är det tidigare nämnda förhållandet att bostadsfinansieringen under senare år förutom själva lägenheterna även kommit att omfatta vissa miljöinvesteringar. Denna förskjutning i finansieringsförhållandena kan förväntas fortsätta. Upplåningen på kreditmarknaden 1975 uppskattas till 9,5 miljarder kr.

Näringslivets upplåning beräknas med ledning av förändringen i självfinansieringen och under förutsättning att likviditeten utvecklas trendmässigt (alt. N max.). Vid en investeringstillväxt enligt grundkalkylen på 6,2 % per år och under förutsättning att företagets vinstandel förblir oförändrad jämfört med 1965—1969 sjunker som nämnts självfinansieringen med 5 procentenheter. Förutsätter man å andra sidan att självfinansieringen inte kommer att understiga den relativt låga nivån för 1966—1968 (se

diagram 4: 1) kräver investeringskalkylen att vinstandelen ökar med 1 procentenhet. Företagens upplåning på kreditmarknaden blir i detta fall mindre (alt. N min.). En förändring i faktorinkomstfördelningen skulle givetvis återverka på övriga sektors sparande och upplåningsbehov. Även hushållens upplåning förväntas öka. Efterfrågan hänför sig huvudsakligen till finansieringen av egna hem och köp av varaktiga konsumtionsvaror. Statistiken är dock ganska ofullständig och tillåter inte någon siffermässig precisering. I kreditmarknadsmatriserna ingår hushållens upplåning i restsektorn »närlivets». Dess andel torde vara liten.

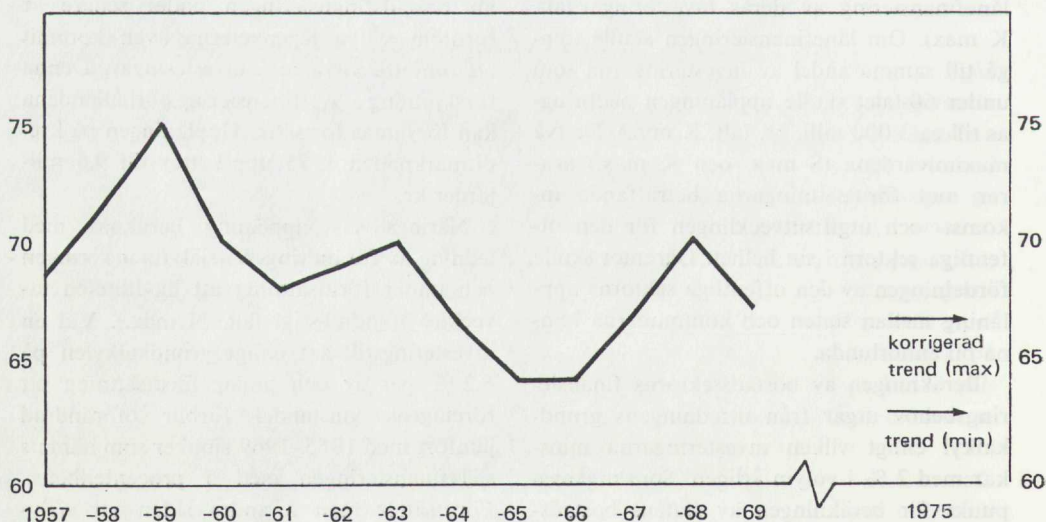
I kreditmarknadskalkylen är efterfrågan och utbud per definition lika stora. Vid en given fördelning av det finansiella och monetära sparandet kan kalkylens omslutning variera beroende på vilken likviditetsutveckling (och därmed kreditutbud för bankerna) man förutsätter. I tabell 6: 1 motsvaras sålunda maximalalternativet för efterfrågan av ett maximalalternativ för allmänhetens bankinlåning, såsom skall beskrivas i följande avsnitt. Förutsätter man en långsammare likviditetstillväxt minskar även det beräknade utbudet för bankerna och nedjusteras

efterfrågesiffrorna för de sektorer inom vilka likviditetsförändringar är av betydelse. Frågan huruvida reell balans föreligger kan främst bedömas med utgångspunkt från likviditetsutvecklingen. Motsvaras allmänhetens likviditetspreferenser inte av den beräknade kreditefterfrågan föreligger ett efterfråge- eller utbudsöverskott på kreditmarknaden.

6.2 Allmänhetens likviditet: kalkyl för inlåningen i bankerna

Med inlåning i bankerna – penningmängden i vid mening – avses i det följande riksbankens utelöpande sedlar samt inlåningen i affärsbanker, sparbanks, jordbrukskassor och postbanken. Utvecklingen av bankinlåningen bedöms med utgångspunkt från relationen mellan BNP-tillväxten och ökningen av insättarnas tillgodohavanden i bankerna. Kvoten mellan tillgodohavanden och BNP utgör ett grovt mått på den reala likviditeten inom samhällsekonomin och varierar kraftigt med konjunkturutvecklingen. Utvecklingen av den reala likviditetskvoten framgår av diagram 6: 1.

Diagram 6:1. Real likviditet 1957—1969. Inlåning i bankerna i procent av BNP

Anm: Uppgifter om bankinlåningen i appendix, tabell 5.

Tabell 6: 2. Inlåningens BNP-elasticitet 1957—1968.

<i>Transaktionsmedel</i>		<i>Långfristig inlåning</i>	
Sedlar, postgiro exkl. kapitalräkning samt affärsbankernas checkräkning	0,83	Postgirots kapitalräkning, jordbrukskassornas kapitalräkning, sparbänkerna, affärsbankernas depositions-, kapital- och kapitalsamlingsräkningar samt sparräkning	0,99
<i>Kortfristig inlåning</i>		<i>Långfristig inlåning</i>	
Postbanken, jordbrukskassor exkl. kapitalräkning samt affärsbankernas uppsägnings-, girokapital- och sparräknings-	0,75	Endast affärsbanksräkningar	1,02
		<i>Inlåning i samtliga banker</i>	0,92
<i>Kortfristig inlåning</i>			
Endast affärsbanksräkningar	0,54		

Anm. Fram till 1968 möjliggjorde bankstatistiken denna uppdelning av inlåningen på grupper av räkningar. Den är mera ändamålsenlig än den gruppering som används i kalkylen för 1975 (tabell 6: 4)

I en första ansats beräknas inlåningsutvecklingen med hjälp av sambandsekvationer.¹ Kalkylen avser dels penningmängden i sin helhet, dels inlåningen för olika grupper av inlåningsräkningar och hos olika banksektorer. Vissa teoretiska invändningar kan resas mot de ekvationer som här kommer till användning. De återspeglar nämligen det kombinerade resultatet av allmänhetens likviditetspreferenser, penningpolitiken och bankernas beteende. Ekvationerna är ändå användbara prognosinstrument och osäkerheten i skattningarna är betydligt mindre än om man skulle försöka härleda inlåningen direkt ur framskrivningar av hushållens och övriga sektors finansiella sparande.

Inlåningsstatistiken tillåter inte någon tillförlitlig fördelning på sektorer. Detta är en allvarlig brist eftersom betydande förskjutningar i inlåningsandelarna har ägt rum, vilka endast till en del kan kartläggas. Inlåningsutvecklingen för olika insättarkategorier visar också betydande skillnader under konjunkturförlopp och på längre sikt. Trots att hushållens sparkvot har minskat svarar hushållen för en större och växande andel av inlåningen i bankerna. Företagens inlåning synes däremot ha minskat något i förhållande till deras omsättning, räknat över en längre period.

Inlåningen fyller olika behov. Dels fungerar den som transaktionskassor (sedlar,

checkräkningar), dels har en ökad andel av hushållsinlåningen fungerat som målsparande. I den mån inlåning främst utgör ett placeringsalternativ blir räntan av större betydelse. Den långfristiga inlåningen har ökat betydligt snabbare än den kortfristiga såsom elasticitetstalen i tabell 6: 2 visar. En viss överföring har också skett från kortfristiga till långfristiga räkningar, vilket främst förklarar det låga elasticitetstalet för kortfristig inlåning i affärsbankerna. Grupperingen av inlåningsräkningarna i tabell 6: 2 kan endast göras fram till 1968. Inlåningsräkningarna grupperas efter den formella uppsägningstiden och därmed korresponderande räntesatser. Skillnaderna i elasticiteten för de olika inlåningsgrupperna behöver inte i och för sig uppfattas så att inlåningen har blivit långfristigare, utan kan främst ses som ett tecken på att insättarna har blivit mera räntemedvetna och förbättrat sin finansiella planering.

Under den period för vilken genomsnittsvärdena beräknats, fördes omväxlande en expansiv och restriktiv penningpolitik med åtföljande förändringar i den reala likvidi-

¹ Ekvationerna skattar inlåningens s. k. BNP-elasticitet, dvs. kvoten mellan procentuella förändringar i inlåningsstocken och i BNP. I Finansiella långtidsperspektiv (SOU 1967: 6) redogörs för ett flertal ansatser, i vilka ett större antal förklarande variabler ingår i ekvationerna. Dessa synes dock inte ge bättre resultat än ekvationer, i vilka endast BNP ingår som förklarande variabel, såsom skett här.

Tabell 6: 3. Differenser mellan faktisk och beräknad inlåning i bankerna 1960—1969.

Ställningsuppgifter. Milj.kr.

	Kortfristig inlåning		Långfristig inlåning		Summa inlåning (inkl. transaktionskassor)
	Affärsbankerna	Övriga banker	Affärsbankerna	Övriga banker	
1960	400	600	0	200	100
1961	0	0	— 800	— 100	— 900
1962	100	100	200	0	0
1963	200	200	300	0	700
1964	0	—200	0	— 700	— 300
1965	—100	—100	—1 400	—1 000	—2 500
1966	—100	—100	—1 900	— 500	—1 800
1967	200	0	0	600	2 300
1968	—400	0	3 000	1 300	7 400
1969	—	200	2 300	600	4 900

Anm. Positiva tal innebär att inlåningen är större än trendvärdet. Uppgifterna för den totala inlåningen inkluderar även transaktionskassor. Dessa har vid olika tillfällen kraftigt påverkats av höjningen av omsättningsskatten. Uppgifterna för den totala inlåningen är därför inte helt jämförbara med summan av differenserna för här redovisade inlåningsräkningar. För 1969 har all inlåning i affärsbankerna förts till "långfristig inlåning". Grupperingen av inlåningsräkningarna t. o. m. 1968 motsvarar den i tabell 6: 2.

tetskvoten. I tabell 6: 3 redovisas differenser mellan den faktiska och den beräknade inlåningen. Inlåningen låg i slutet av 1969 alltså jämt över genomsnittet. Enligt här använd definition förelåg således ett likviditetsöverskott inom samhällsekonomin. Som framgått av analysen av hushållssparandet minskade kvoten för det finansiella sparandet inte obetydligt 1968 och 1969. Tabell 6: 3 tyder emellertid inte på någon försämring av inlåningsutvecklingen i förhållande till trenden under 60-talet. En stor del av inlåningsökningen 1968 hänförs till företagen, men för 1969 torde endast en mindre del av »inlåningsöverskottet» kunna hänföras till dessa. Företagen beräknas svara för huvuddelen av förändringarna i inlåningen, medan hushållen svarar för den största inlåningsandelen. Av tabell 6: 3 framgår att de största relativa förändringarna i inlåningen sker på affärsbankernas långa räkningar. Ökad konkurrens från övriga banker på utlånings- och inlåningsmarknaderna skulle därför kunna ha till följd att dessa bankers inlåning blir mera instabil.

Omläggningen av bankstatistiken vid årsskiftet 1968/1969 nödvändiggör en omgruppering av inlåningsräkningarna. Genom sammanslagningen av inlåningsräkningarna

i affärsbankerna har viss information gått förlorad och behovet av en förbättrad inlåningsstatistik har blivit ännu mera kännbart.

De i tabell 6: 4 redovisade elasticiteterna kommer till användning vid kalkylen för 1975. Enligt sambandsekvationerna sjunker inlåningen i bankerna från i genomsnitt 67 % av bruttonationalprodukten 1963—1969 till endast 63 % 1975. Detta kanske kan betraktas som ett minimum. Som framgått var nämligen den reala likviditeten

Tabell 6: 4. Inlåningens BNP-elasticitet (minimikalkyl för 1975).

<i>Sedlar</i>	
Riksbankens utelöpande sedlar	0,64
<i>Transaktionsmedel</i>	
Sedlar, postgiro exkl. kapitalräkning	0,60
<i>Kortfristig inlåning i övriga banker</i>	
Postbanken, jordbrukskassor exkl. kapitalräkning	0,84
<i>Långfristig inlåning i övriga banker</i>	
Postgirots kapitalräkning, jordbrukskassornas kapitalräkning, sparbankerna	0,93
<i>Inlåning i affärsbankerna</i>	
Samtliga räkningar	0,98

Anm. Observationsperiod 1957—1969.

under 60-talet lägre än i slutet av 50-talet och enligt här använd trendframskrivning skulle kvoten sjunka ytterligare. Ett flertal faktorer kan ha bidragit till nedgången i den reala likviditeten men det är osäkert om dessa faktorer kommer att ha samma inverkan framöver. Hushållssparandet försämrades under 60-talet men sannolikt blir försämringen inte lika stor under kalkylperioden. En given försämring av hushållssparandet innebär för övrigt inte i och för sig att hushållens inlåning i bankerna minskar. En minskning av nettosparandet kan nämligen även inträffa om upplåningen från bankerna ökar kraftigare än inlåningen. Under 60-talet steg också räntenivån. En fortsatt glidning uppåt i samma takt förefaller inte sannolik, även om räntesatserna kan förväntas ligga på en relativt hög nivå framöver. En betydande osäkerhetsfaktor

vid bedömningen av inlåningen blir utvecklingen av hushållens likviditetspreferenser. Utbudet av värdepapper kan härvidlag bli av betydelse men även relativa förändringar i avkastningen för olika placeringsformer. Dessa alternativ bör bl. a. ses mot bakgrund av företagens ökande behov av riskvilligt kapital.

För att markera osäkerheten i kalkylerna kan det vara lämpligt att här förutom en undre gräns även ange en övre gräns för inlåningen. Något godtyckligt skulle man då kunna utgå från en real likviditetskvot 1975 på samma nivå som 1963–1969. Detta innebär att den nyss beräknade inlåningen totalt uppjusteras med 6 procentenheter. Uppjusteringen avser inte samtliga inlåningsräkningar utan endast den långfristiga inlåningen. De på så sätt beräknade minimi- och maximivärdena för inlåningsstocken i

Tabell 6: 5. Konsoliderade balanser för banksektorer 1965—1969 och 1975.

Förändringar i tillgångar och skulder.

Milj. kr. Årsgenomsnitt 1965—1969

Tillgångar	1965—1969	1975	Skulder	1965—1969	1975
<i>Riksbanken</i>					
Ställning gentemot utlandet	— 300	(0)	Utelöpande sedlar	500	800
Inhemsk kreditgivning	1 000	1 600	Övriga tillgångar och skulder	200	800
Summa	700	1 600	Summa	700	1 600
<i>Affärsbanker</i>					
Ställning gentemot utlandet	0	0	Inlåning från allmänheten	3 050	6 500 (max.) 5 500 (min.)
Inhemsk kreditgivning	4 050	7 400 (Ab. max.) 6 400 (Ab. min.)	Övriga tillgångar och skulder	1 000	900
Summa	4 050	7 400	Summa	4 050	7 400
<i>Övriga banker</i>					
Inhemsk kreditgivning	3 550	6 400 (Öb. max.) 5 700 (Öb. min.)	Inlåning från allmänheten	3 150	5 900 (max.) 5 200 (min.)
Summa	3 550	6 400	Övriga tillgångar och skulder	400	500
Summa	3 550	6 400	Summa	3 550	6 400

Anm. Utförligare balanser för 1958—1969 återfinns i appendix, tabell 6.

bankerna räknas om till nettoflöden 1975. Inlåningssiffrorna sätts sedan in i konsoliderade balanser för affärsbanker och övriga banker (tabell 6: 5). I dessa balanser sammanfattas förändringar i samtliga tillgångar och skulder. Med utgångspunkt från balansernas utveckling under 60-talet härleds inlåningskalkylen till motsvarande utbud på kreditmarknaden (alt. Ab max; alt Ab min; alt Öb max; alt. Öb min).

Bankernas kreditutbud ingår i kreditmarknadskalkylen (tabell 6: 1). Som framgår av denna kalkyl motsvaras efterfrågan av ett maximiutbud för bankernas del. I ett sådant läge kan räntan komma att ligga på en relativt hög nivå. En relativt hög räntenivå kan också bli nödvändig om betalningsbalansens utveckling under de närmaste åren skulle kräva en omfattande upplåning utomlands.

6.3 Kreditinstituten och förändringarna i efterfrågan

Kreditmarknadskalkylen i tabell 6: 1 anger hur den totala efterfrågan och utbudet på marknaden kan utvecklas under vissa förutsättningar. Den totala omslutningen i denna balans kan variera beroende på det finansiella sparandets fördelning och likviditetsutvecklingen. I det följande görs ett försök att närmare belysa huruvida balans föreligger på de olika delmarknaderna och på vilket sätt kreditinstituten kan förväntas anpassa sin kreditgivning till förskjutningarna i kreditefterfrågan. Som beskrivits i kapitel 5 har efterfrågan under 60-talet undergått betydande förändringar. Även fram till 1975 kan utvecklingen komma att ställa höga krav på kreditinstitutens anpassningsförmåga. I tabell 6: 6 redovisas dels kreditgivningsmönstret för 1965–1969, dels en tänk-

Tabell 6: 6. Kreditmarknadsmatris 1965—1969 och 1975

Milj. kr., löpande priser.

1965—1969 (årsgenomsnitt)

	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	Summa
Riksbanken	900	0	50	50	1 000
Affärsbanker	400	150	1 500	2 000	4 050
Övriga banker	150	600	2 100	700	3 550
Enskilda försäkringsinrättningar	0	100	800	600	1 500
Offentliga försäkringsinrättningar	350	500	2 150	1 400	4 400
Allmänheten	450	0	0	550	1 000
Summa	2 250	1 350	6 600	5 300	15 500

1975

	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	Summa
Riksbanken	1 400	0	0	0	1 400
Affärsbanker	900 (600)	300 (200)	2 000 (2 700)	3 800 (3 500)	7 000
Övriga banker	500 (200)	1 500 (1 000)	2 600 (3 600)	1 400 (1 200)	6 000
Enskilda försäkringsinrättningar	0	500 (200)	900 (1 200)	1 000 (1 000)	2 400
Offentliga försäkringsinrättningar	800 (800)	1 700 (1 200)	4 000 (5 300)	4 200 (3 400)	10 700
Allmänheten	400	0	0	600	1 000
Summa	4 000 (3 400)	3 500 (2 600)	10 000 (12 800)	11 000 (9 700)	28 500

Anm. Siffrorna inom parentes anger kreditinstitutens utbud till olika sektorer enligt mönstret 1965—1969.

bar fördelning av efterfrågan och utbudet 1975. Självfallet kan man tänka sig många alternativa framskrivningar. Tabellen anger dock några väsentliga drag i utvecklingen.

Syftet med denna kalkyl är att ange förändringarna i kreditmarknadsstrukturen. Denna aspekt kan i viss mån studeras oberoende av de mera stringenta krav på konsistens som behöver ställas i anslutning till kreditmarknadskalkylen i tabell 6: 1. På efterfrågesidan redovisas sålunda något lägre siffror för den offentliga sektorns upplåning. För näringslivet visas däremot en något högre siffra. Totalt ligger efterfrågan mellan tidigare presenterade maximi- och minimivärden och detta gäller även för bankernas kreditutbud. Differensen mellan kalkylvärdena i tabell 6: 1 och 6: 6 skulle kunna inträffa ifall hushållens inkomstandel av BNP ökar jämfört med vad som förutsattes tidigare. Företagens upplåningsbehov skulle därmed öka ytterligare. Dessutom skulle i detta läge ett inflationsgap kunna uppstå. En ytterligare höjning av skattekvoten skulle vidare minska statens och kommunernas upplåningsbehov.

Siffrorna i matrisen för 1975 anger en möjlig anpassning av kreditinstitutens utbud till efterfrågan. Siffrorna inom parentes anger fördelningen av utbudet enligt mönstret 1965–1969. En jämförelse mellan den här antagna utbudsfördelningen och den tidigare fördelningen anger då behovet av förändringar i utbudet. Som framgår skulle vid oförändrat utbudsmönster den offentliga sektorn och näringslivet bli underförsörjda, medan ett överskott skulle uppstå för bostadsfinansieringen. Kalkylen tyder på att affärsbankernas bidrag till finansieringen av statens budgetunderskott och bostadsbyggandet sammanlagt kan komma att minska något i förhållande till deras utlåning till övriga sektorer. Även övriga bankers kreditgivning kan komma att omfördelas från bostadsfinansiering till kreditgivning till staten och kanske främst till kommunerna. Kalkylen tyder på en avsevärd andelsökning av näringslivets kreditefterfrågan. Under 60-talet har företagens ökade upplåning huvudsakligen skett på kapitalmarknaden och en

fortsatt absolut men även relativ ökning av den externa finansieringen kommer främst att ske på kapitalmarknaden. Av denna anledning synes det befogat att räkna med att en förhållandevis begränsad del av den kreditkapacitet som frigörs i bankerna genom dämpningen av bostadsbyggandet går till näringslivet. Vidare kan den nya banklagen i kombination med en fortsatt skärpning av konkurrensen på inlånings- och utlåningsmarknaderna förutsättas medföra att affärsbankernas omfördelning av sin kreditgivning till näringslivet blir något mindre markant än de övriga bankernas.

En central faktor i bedömningen av utvecklingen på kreditmarknaden blir Allmänna pensionsfondens fortsatta snabba tillväxt och den relativa ökningen av dess kreditgivning till näringslivet. Även om affärsbankernas andel av näringslivets finansiering ökar medför utvecklingen sannolikt ändå att en ökad andel av näringslivets kreditbehov kommer att tillgodoses hos Allmänna pensionsfonden, antingen direkt eller via mellanhandsinstitut. För kreditmarknaden i sin helhet började en omfördelning från bostadsfinansiering till kreditgivning till näringslivet äga rum i mitten av 60-talet. Denna omfördelning kom till stånd medan pensionsfondens placeringar sektorvis skedde enligt i stort sett oförändrat mönster. Marknadens elasticitet visade sig genom de övriga kreditinstitutens anpassning till efterfrågan. Den här förutsedda relativa ökningen av pensionsfondens kreditgivning till näringslivet har inte endast en kvantitativ allokeringaspekt, utan bör också ses mot bakgrund av att strukturförändringarna inom näringslivet i kombination med en sjunkande självfinansiering medför ett ökat beroende av främst kapitalmarknaden. Därvid kan behov av delvis nya former för Allmänna pensionsfondens kreditförmedling till näringslivet väntas uppstå. F. n. sker en översyn av pensionsfondens placeringsformer inom 1968 års kapitalmarknadsutredning. Det finns därför inte anledning att här närmare gå in på kvalitativa kreditmarknadsproblem som sammanhänger med pensionsfondens tillväxt.

Under första hälften av 60-talet ökade hushållens andel av de totala inkomsterna. Parallellt härmed minskade företagets vinstandel, vilket medförde en nedgång i företagets självfinansiering. Under senare hälften av 60-talet synes fördelningen av inkomster mellan hushåll och företag i stort sett ha stabiliserats. Företagens självfinansieringsgrad fortsatte emellertid att minska, om än inte lika kraftigt som tidigare.

Fördelningen av inkomsterna mellan hushållen och företagen förutsätts under de kommande åren i genomsnitt bli densamma som 1965–1969. Hushållens andel låg 1969 under detta genomsnitt, vilket innebär att deras sammanlagda inkomster mellan 1969 och 1975 ökar i något högre takt än bruttonationalprodukten. Därtill kommer att systersektorn inom den offentliga sektorn fortsätter att öka snabbare än inom den privata sektorn. Inklusivt arbetsgivaravgifterna förutses hushållens inkomster nominellt öka med 8,6 % per år medan bruttonationalprodukten ökar med 8,5 % per år (3,8 % per år i volym). Priserna beräknas öka i samma takt som under 60-talet.

I långtidsutredningen har förutsatts att investeringarna inom näringslivet, i första hand inom exportnäringarna, ökar kraftigt. Under de nyss angivna förutsättningarna beträffande vinstutvecklingen skulle investeringstillväxten för företagen leda till en icke oväsentlig ytterligare nedgång av självfinansieringen. För näringslivet som helhet be-

räknas nedgången i självfinansieringsgraden 1975 uppgå till ca 5 procentenheter, jämfört med 1965–1969. För industrin tyder kalkylerna på en betydligt större nedgång i självfinansieringsgraden. I ett sådant läge blir en väsentlig uppgift för den ekonomiska politiken att tillgodose företagets behov av extern finansiering, antingen på den inhemska kreditmarknaden eller utomlands.

Relationen mellan det egna kapitalet och låneskulderna torde ha försämrats inom samtliga industribranscher under 60-talet. Våra beräkningar tyder på en fortsatt försämring under den kommande 5-årsperioden. I detta läge är det av vikt att företagets finansieringsmöjligheter eller lönsamhetsbedömningar inte utgör ett alltför snävt hinder för en snabb tillväxt av investeringarna. Speciellt gäller detta om investeringsuppsvinget under de närmaste åren skulle behöva ske samtidigt som en viss dämpning av den internationella konjunkturen äger rum. Den ekonomiska politiken ställs då inför uppgiften att dels främja tillgången på riskvilligt kapital, dels genom olika åtgärder stimulera företagets risktagande.

Hushållens disponibla inkomster har under senare år ökat i långsammare takt än i början av 60-talet. Till denna utveckling har förutom en långsammare tillväxt av bruttonationalprodukten bl. a. bidragit den nyssnämnda stabiliseringen av företagsvinsternas andel och en avsevärd ökning av skattekvoten. Den senare hänför sig huvudsakligen

till kommunernas höjda utdebitering. Under senare år har höjningarna uppgått till ca 80 öre per år. Ökningen av den privata konsumtionen har under dessa förhållanden delvis gått ut över hushållssparandet. Sparkvoten har sjunkit kontinuerligt sedan 1965. Ett flertal faktorer kan ha bidragit till att minska sparbenägenheten. Sålunda ökade inkomstöverföringarna till hushållen andelsmässigt. Dessa torde i allmänhet leda till större konsumtion än förvärvsinkomster. Egna företagens inkomster – med större sparkvot än löntagare – har också andelsmässigt minskat. Möjligen har även en ändring av sparattityderna ägt rum sedan ATP-systemets tillkomst.

Den disponibla andelen av hushållens inkomster beräknas minska något snabbare än under 60-talet. Denna utveckling hänförs sig dels till en långsammare tillväxt av inkomstöverföringarna än hittills, dels till en fortsatt ökning av skattekvoten. I beräkningarna har förutsatts att de statliga skatteskalorna enligt 1970 års reform tillämpas utan ytterligare ändringar. Höjningen av mervärdeskatten till 16,3 % har inräknats. Kommunernas utdebitering har förutsatts öka med 50 öre per år. Sparkvoten kommer då 1975 att ligga på en relativt låg nivå, om än något högre än under senare år. Med dessa förutsättningar skulle det, i varje fall på längre sikt, inte föreligga något större gap mellan konsumtionsefterfrågan och det konsumtionsutrymme som ingår i utredningens grundkalkyl (3,3 % per år i volym).

Detta förhållande, som markant avviker från läget vid tidigare långtidsutredningar, gäller utvecklingen på längre sikt, då skatetrycket gradvis skärps. På grund av arbetstidsförkortningen under de närmaste åren blir tillväxten av bruttonationalprodukten, och därmed av hushållens inkomster, lägre fram till 1973 än under senare delen av kalkylperioden. I överensstämmelse härmed förutsätts i långtidsutredningen även en temporär dämpning av den privata konsumtionens tillväxt. Det interna balansläget blir då i hög grad beroende av det sätt på vilket arbetstidsförkortningen slår igenom i löne- och prisbildningen.

Om den interna balansen inte kräver någon skärpning av beskattningen utöver den som är inbyggd i kalkylerna kan en viss minskning av statens finansiella sparande förutses. Eftersom statens utlåning fortsätter att växa innebär detta att statens upplåning på kreditmarknaden blir omfattande. Kommunernas utgifter beräknas öka betydligt mer än inkomsterna. Under dessa förhållanden uppstår ett kraftigt ökat upplåningsbehov för kommunerna. Ökningen av den offentliga sektorns upplåningsbehov bör ses mot bakgrund av att, som nyss nämnts, det interna balansläget inte synes kräva någon skärpning av den direkta eller indirekta beskattningen. Ur denna synvinkel kan således upplåningsökningen accepteras. Fördelningen av skatteintäkterna mellan kommuner och staten samt statsbidragens utformning kan givetvis inom den givna ramen påverka kommunernas respektive statens upplåning på kreditmarknaden. En klar tendens är emellertid att kommunernas beroende av kreditmarknaden ökar. Om deras utdebitering skulle öka mer än som här förutsatts kan detta enligt ovan framförda bedömning leda till en kompenserande ändring av statens direkta eller indirekta skatter. Skatternas inverkan på löneutvecklingen har inte kunnat beaktas i våra kalkyler. En fortsatt strävan efter inkomstutjämning tenderar dock att pressa ned sparkvoten och kan därmed ändra förutsättningarna för den interna balansen.

Statens andel av upplåningen på kreditmarknaden ökade under senare hälften av 60-talet. Andelen kan komma att öka ytterligare framöver. Kommunernas upplåningsandel ökade markant i början av 60-talet men under senare år begränsades deras upplåning, vilket har bidragit till den kraftiga höjningen av utdebiteringen. Även om utdebiteringen fram till 1975 höjs med mer än 50 öre årligen, ökar sannolikt kommunernas andel av efterfrågan på kreditmarknaden. Bostädernas och näringslivets andel av den totala upplåningen ökade kraftigt under första hälften av 60-talet, men har därefter minskat något. Under den kommande 5-årsperioden beräknas bostadsfinansieringen

andelsmässigt minska. Näringslivets andel väntas bli större.

Den ökade andelen krediter till näringslivet har under 60-talet kunnat äga rum parallellt med att AP-fondernas placeringsinriktning varit i stort sett oförändrad. En viss omfördelning från den offentliga sektorn till näringslivet har dock ägt rum. Näringslivets ökade upplåningsbehov har i väsentlig utsträckning täckts på obligationsmarknaden, medan affärsbankernas andel av kreditgivningen till näringslivet minskade. Under de kommande åren kan efterfrågeutvecklingen på kreditmarknaden medföra att AP-fondens kreditgivning i något större utsträckning går till näringslivet. Därvid kan behov uppstå att, direkt eller genom olika mellanhandsinstitut, förmedla krediterna i delvis nya former. Frågor rörande AP-fondens ställning på kreditmarknaden är f. n. under utredning inom 1968 års kapitalmarknadsutredning.

Näringslivets ökade upplåningsbehov kommer främst att täckas på kapitalmarknaden. Detta innebär sannolikt att endast en viss del av den kreditkapacitet inom bankerna som frigörs på grund av att bostadsfinansieringen andelsmässigt krymper kommer att användas till finansiering av företagets investeringar. Däremot kan ökningen av den offentliga sektorns upplåningsbehov även framöver ställa stora krav på bankerna.

Kalkylerna för utvecklingen på kreditmarknaden i sin helhet tyder på en kraftig ökning av efterfrågan. Utvecklingen av efterfrågan motsvaras av en förhållandevis kraftig ökning av bankernas kreditutbud. Eftersom läget på kreditmarknaden även fram till 1975 torde komma att kännetecknas av en snabb tillväxt av efterfrågan skulle detta kunna innebära att höjningen av räntenivån under 60-talet blir bestående. En förhållandevis hög räntenivå i kombination med en restriktiv kreditpolitik kan också bli villkor för att åstadkomma den upplåning utomlands som erfordras även om bytesbalansen kan förbättras i den takt som långtidsutredningen förutsätter.

Statistiskt appendix

Inom statistiska centralbyrån pågår sedan flera år utvecklingsarbete med ett finansräkenskapsystem, resultaten beräknas dock i sin helhet föreligga först på längre sikt. I denna långtidsutredning har därför en betydande arbetsinsats varit nödvändig för att åstadkomma ett preliminärt räkenskapsystem inom vilket inkomstbildning och sparande enligt nationalräkenskaperna och kreditmarknadsstatistiken integreras. Löpande publicering av SNA-tabeller med en sektorsindelning enligt följande tabeller 1 och 2 skulle avsevärt underlätta analysen av den finansiella utvecklingen såväl i långtidsutredningen som vid konjunkturbedömningen. Tabell 1 och 2 har upprättats utanför statistiska centralbyrån och deras utformning bör betraktas som preliminär. Som framgår av de relativt små restposterna har dock en tämligen god överensstämmelse mellan SNA och kreditmarknadsstatistiken erhållits.

Tabell 1 Inkomstbildning och finansiellt sparande 1960–1969

Tabell 2 Finansiellt och monetärt sparande 1960–1969

Tabell 3 Hushållens inkomster 1960–1969

Tabell 4 Vinst och självfinansiering inom industrin 1957–1969

Tabell 5 Inlåning i bankerna 1958–1969

Tabell 6 Bankernas tillgångar och skulder 1958–1969

Konstruktionen av tabell 1 och 2 har kort-

fattat beskrivits i inledningen till denna bilaga. Tabell 1 skiljer sig från motsvarande tabell för inkomstfördelningen enligt nationalräkenskaperna (tabell SNA 5, SM N 1970: 21) genom:

1 Särredovisning av statliga myndigheter och affärsverk

2 Särredovisning av kommunala myndigheter och affärsverk

3 Bostadssektor (förvaltning och bruttoinvestering)

4 Särredovisning av offentliga försäkringsinrättningar, enskilda försäkringsinrättningar och övriga finansiella företag

5 Sektorn »icke-finansiella företag» är på grund av nyssnämnda korrigeringar mindre omfattande än motsvarande sektor i SNA 5.

Tabellernas detaljkonstruktion framgår av följande källförteckning

RB: direkt uppgift från riksbanken eller kreditmarknadsstatistik

KM: riksbankens kreditmarknadsmatriser enligt årsboken

SCB: direkt uppgift från statistiska centralbyrån

SNA: nationalräkenskapstabell enligt SM N 1970: 21

FD: direkt uppgift från finansdepartementets ekonomiska sekretariat

	<i>Rad</i>	<i>Källa</i>
Tabell 1: 1a	1.1 2.1; 2.2; 2.3; 2.5; 2.6; 2.7; 2.8; 2.9 4.1; 4.2	SCB SNA 5 SNA 3 minus 1: 1b, 4.2
Tabell 1: 1b	1.1 1.2; 2.1 2.2 4.2	SCB SNA 5 restpost (rad 5 = 0) SNA 11A (affärsverk)
Tabell 1: 2a	1.1 2.1; 2.2; 2.3; 2.5; 2.6; 2.7; 2.8; 2.9; 2.10; 2.11 4.1 4.2	SCB SNA 5 SNA 3A SNA 3A minus 1: 2b, 4.2
Tabell 1: 2b	1.1 1.2; 2.1 2.2 4.2	SCB SNA 5 restpost (rad 5 = 0) SNA 11A (affärsverk + ab — bostäder)
Tabell 1: 3	1.1; 1.2; 2.1 4.2	SNA 4 SNA 3A
Tabell 1: 4, 5, 6		SCB (4+5+6 enligt SNA — 5)
Tabell 1: 7	1.1 1.2 2.1; 2.2 2.3 4.2	SCB SNA 5 minus 1: 1b; 1: 2b, 1.2 SNA 5 restpost (1: 1 t. o. m. 1: 9, 2) SNA 3A plus SNA — 11A (statliga ab)
Tabell 1: 8	4.3 1.1; 1.2 1.1+1.2; 1.3; 1.4; 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 2.5; 2.6; 2.7 4.1 5.1; 5.2	SNA 3A SCB SNA 5 SNA 3A RB
Tabell 1: 9	1.1; 1.2; 2.1; 2.2 1.3; 2.3 4.1; 4.2; 5	SNA 4 SNA 5 SNA 3A
Tabell 2: 1	2.1 2.2 3.2	FD SCB KM
Tabell 2: 2	2.1 2.2; 2.3; 3.1 3.2	FD SCB KM
Tabell 2: 3	2.1 2.2 2.4 3.2	2: 2, 2.1 Bostadsstyrelsen SNA 4 KM
Tabell 2: 4	2.1 2.2 3.1	1: 8, 5.1 SCB KM
Tabell 2: 5	2.1 2.2 3.1	RB 2: 1, 2.2 KM
Tabell 2: 6	2.1; 2.2 3.1	RB restpost
Tabell 2: 7/8	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5 3.1 3.2	1: 8, 5.1 2: 4, 2.2 2: 1, 2.1 plus 2: 2, 2.2 minus 2: 3, 2.2 RB 2: 3, 2.4 RB KM
Tabell 2: 9	2.1; 2.2; 2.3; 3 3.1 3.2	RB 3.2 minus 3 KM

Tabell 1. Inkomstbildning och finansiellt sparande 1960—1969.

Milj.kr.

1 a. Statliga myndigheter och institutioner (exkl. affärsverk)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	24	75	28	21	70	51	110	344	362	425
1.1 Avskrivningar	24	75	28	21	70	51	110	344	362	425
2. <i>Inkomstfördelning</i>	6 564	8 252	9 341	9 468	10 327	13 091	13 315	11 979	13 078	15 507
2.1 Indirekta skatter minus subventioner	6 120	6 759	8 016	8 913	9 770	11 113	12 856	14 061	15 368	17 216
2.2 Direkta skatter	6 303	7 740	8 033	7 972	8 958	11 516	11 785	12 053	12 341	14 292
2.3 Inkomst från affärsverk	399	465	446	520	455	583	546	618	752	872
2.4 Nettokapitaltillskott till affärsverk	- 631	- 727	- 546	- 471	- 487	- 558	- 577	- 651	- 577	- 621
2.5 Transfereringar till kommuner	- 2 487	- 2 582	- 3 036	- 3 303	- 3 740	- 3 894	- 4 571	- 6 559	- 7 096	- 7 995
2.6 Transfereringar till hushåll	- 2 711	- 3 041	- 3 359	- 3 963	- 4 390	- 5 483	- 6 465	- 7 024	- 7 244	- 7 751
2.7 Transfereringar till utlandet	- 46	- 49	- 83	- 135	- 150	- 170	- 248	- 360	- 413	- 648
2.8 Räntor	- 590	- 535	- 385	- 299	- 331	- 322	- 349	- 414	- 573	- 336
2.9 Avgifter	207	222	255	234	242	306	338	255	347	478
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	6 588	8 327	9 369	9 489	10 397	13 142	13 425	12 323	13 440	15 932
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	6 550	6 900	7 957	8 902	9 766	11 444	12 616	12 895	14 262	15 181
4.1 Konsumtion	5 698	6 058	7 036	7 723	8 372	9 956	11 015	11 172	12 290	13 152
4.2 Bruttoinvestering	852	842	921	1 179	1 394	1 488	1 601	1 723	1 964	2 029
5. <i>Finansiellt sparande (3—4)</i>	38	1 427	1 412	587	631	1 698	809	- 572	- 822	751

1 b. Statliga icke-finansiella affärsverk

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	1 150	1 273	1 379	1 509	1 512	1 698	1 837	1 786	2 026	2 312
1.1 Avskrivningar	801	858	983	1 089	1 157	1 215	1 391	1 318	1 424	1 640
1.2 Driftöverskott	349	415	396	420	355	483	446	468	602	672
2. <i>Inkomstomfördelning</i>	282	312	150	51	132	75	131	183	- 25	- 51
2.1 Inlevererade vinster	- 349	- 415	- 396	- 420	- 355	- 483	- 446	- 468	- 602	- 672
2.2 Nettokapitaltillskott	631	727	546	471	487	558	577	651	577	621
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	1 432	1 585	1 529	1 560	1 644	1 773	1 968	1 969	2 001	2 261
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	1 432	1 585	1 529	1 560	1 644	1 773	1 968	1 969	2 001	2 261
4.1 Konsumtion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.2 Bruttoinvestering	1 432	1 585	1 529	1 560	1 644	1 773	1 968	1 969	2 001	2 261
5. <i>Finansiellt sparande (3—4)</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Forts. på nästa sida

2 a. Kommunala myndigheter och institutioner (exkl. affärsverk)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	507	507	613	696	738	779	946	854	977	1 113
1.1 Avskrivningar	507	507	613	696	738	779	946	854	977	1 113
2. <i>Inkomstfördelning</i>	6 992	7 417	8 594	9 467	10 732	11 706	15 155	19 222	20 831	23 089
2.1 Indirekta skatter minus subventioner	291	287	286	281	260	257	246	139	48	18
2.2 Direkta skatter	4 528	4 884	5 658	6 723	7 805	8 979	11 278	13 375	14 786	18 290
2.3 Inkomst från affärsverk	299	342	331	384	424	437	422	474	538	600
2.4 Nettokapitaltillskott till affärsverk	- 796	- 855	-1 108	-1 353	-1 612	-1 596	-1 727	-1 858	-2 003	-2 191
2.5 Verksamhetsbundna statsbidrag	1 458	1 531	1 716	1 955	2 272	2 429	2 649	4 404	4 725	5 364
2.6 Skatteutjämnade statsbidrag	638	591	811	1 157	790	588	1 052	1 157	1 307	1 460
2.7 Statliga investeringsbidrag	391	460	509	561	678	847	870	998	1 064	1 171
2.8 Transfereringar till hushåll	- 796	- 891	- 956	-1 151	-1 330	-1 154	-1 357	-1 565	-1 792	-2 162
2.9 Räntor	- 64	- 70	- 109	- 152	- 222	- 284	- 357	- 428	- 497	- 505
2.10 Avgifter	268	278	630	399	546	316	699	853	832	1 025
2.11 Övriga inkomster	775	860	826	1 033	1 121	895	1 380	1 673	1 823	2 121
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	7 499	7 924	9 207	10 163	11 470	12 485	16 101	20 076	21 808	24 202
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	7 627	8 420	9 581	11 038	12 040	13 977	16 554	20 128	22 863	26 237
4.1 Konsumtion	6 207	6 894	7 812	8 850	10 065	10 988	13 191	16 026	18 088	20 873
4.2 Bruttoinvestering	1 420	1 526	1 769	2 188	2 575	2 989	3 363	4 102	4 775	5 364
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i>	- 128	- 496	- 374	- 875	-1 170	-1 492	- 453	- 52	-1 055	-2 035

2 b. Kommunala affärsverk

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	406	491	440	494	591	684	636	903	992	1 060
1.1 Avskrivningar	107	149	109	110	167	247	214	429	454	460
1.2 Driftöverskott	299	342	331	384	424	437	422	474	538	600
2. <i>Inkomstfördelning</i>	497	513	777	969	1 188	1 159	1 305	1 384	1 465	1 591
2.1 Inlevererade vinster	- 299	- 342	- 331	- 384	- 424	- 437	- 422	- 474	- 538	- 600
2.2 Nettokapitaltillskott	796	855	1 108	1 353	1 612	1 596	1 727	1 858	2 003	2 191
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	903	1 004	1 217	1 463	1 779	1 843	1 941	2 287	2 457	2 651
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	903	1 004	1 217	1 463	1 779	1 843	1 941	2 287	2 457	2 651
4.1 Konsumtion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.2 Bruttoinvestering	903	1 004	1 217	1 463	1 779	1 843	1 941	2 287	2 457	2 651
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabell 1 (forts.)

3. Bostäder

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	2 495	2 802	2 878	2 886	3 293	3 854	4 384	4 816	5 178	5 780
1.1 Avskrivningar	1 104	1 177	1 268	1 360	1 472	1 612	1 745	1 861	1 976	2 080
1.2 Driftöverskott	1 391	1 625	1 610	1 526	1 821	2 242	2 639	2 955	3 202	3 700
2. <i>Inkomstfördelning</i>	-1 391	-1 625	-1 610	-1 526	-1 821	-2 242	-2 639	-2 955	-3 202	-3 700
2.1 Till övriga sektorer	-1 391	-1 625	-1 610	-1 526	-1 821	-2 242	-2 639	-2 955	-3 202	-3 700
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	1 104	1 177	1 268	1 360	1 472	1 612	1 745	1 881	1 976	2 080
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	3 248	3 608	4 091	4 589	5 363	5 871	6 032	7 131	7 427	8 085
4.1 Konsumtion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.2 Bruttoinvestering	3 248	3 608	4 091	4 589	5 363	5 871	6 032	7 131	7 427	8 085
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i>	-2 144	-2 431	-2 823	-3 229	-3 891	-4 259	-4 287	-5 270	-5 451	-6 005

4. Enskilda försäkringsinrättningar

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	245	214	181	273	342	321	431	467	507	500
1.1 Driftöverskott	245	214	181	273	342	321	431	467	507	500
2. <i>Inkomstfördelning</i>	85	80	86	55	116	207	52	232	219	250
2.1 Direkta skatter	-51	-52	-57	-63	-57	-66	-79	-81	-97	-100
2.2 Räntor m. m.	127	143	143	158	174	201	241	267	307	350
2.3 Skadeförsäkringsnetto	9	-11	0	-40	-1	72	-110	46	9	0
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	330	294	267	328	458	528	483	699	726	750
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.1 Konsumtion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.2 Bruttoinvestering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i> (endast skadeförsäkring)	330	294	267	328	458	528	483	699	726	750

Fortis, på nästa sida

5. Offentliga försäkringsinrättningar

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. Faktorinkomster	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Inkomstfördelning	706	967	1 726	2 377	2 982	3 563	4 305	5 156	6 287	7 004
2.1 Räntor m. m.	152	190	265	353	477	664	892	1 185	1 512	1 928
2.2 Försäkringsnetto	554	777	1 461	2 204	2 505	2 429	3 413	3 971	4 775	5 076
3. Disponibelt (1+2)	706	967	1 726	2 377	2 982	3 563	4 305	5 156	6 287	7 004
4. Slutlig efterfrågan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.1 Konsumtion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.2 Bruttoinvestering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Finansiellt sparande (3—4)	706	967	1 726	2 377	2 982	3 563	4 305	5 156	6 287	7 004

6. Finansiella aktiebolag och institutioner (exkl. försäkringsinrättningar)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. Faktorinkomster	—385	—467	—533	—662	—695	—774	—947	—1 022	—1 109	—1 200
1.1 Driftöverskott	581	580	592	539	516	592	575	733	1 036	1 200
1.2 Ofördelade banktjänster	—966	—1 047	—1 125	—1 201	—1 211	—1 366	—1 522	—1 755	—2 145	—2 400
2. Inkomstfördelning	798	894	954	951	1 019	1 215	1 419	1 555	1 952	1 800
2.1 Direkta skatter	—148	—157	—166	—202	—167	—189	—174	—226	—245	—250
2.2 Riksbankens inlevererade vinster	—50	—50	—50	—100	—100	—100	—100	—150	—150	—150
2.3 Räntor m. m.	996	1 101	1 170	1 253	1 286	1 504	1 693	1 931	2 347	2 000
3. Disponibelt (1+2)	413	427	421	289	324	441	472	533	843	600
4. Slutlig efterfrågan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.1 Konsumtion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.2 Bruttoinvestering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Finansiellt sparande (3—4)	413	427	421	289	324	441	472	533	843	600

7. Icke finansiella företag

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	8 117	8 759	8 737	9 345	10 977	12 149	11 977	12 530	12 766	14 895
1.1 Avskrivningar	4 207	4 582	5 075	5 471	5 922	6 554	7 143	7 614	8 161	8 532
1.2 Driftöverskott	3 910	4 177	3 662	3 874	5 055	5 595	4 834	4 916	4 605	6 363
2. <i>Inkomstfördelning</i>	-2 211	-2 492	-2 615	-2 794	-3 128	-3 559	-3 822	-3 932	-4 229	-5 024
2.1 Direkta skatter	-1 339	-1 487	-1 604	-1 430	-1 619	-2 051	-2 055	-1 793	-1 714	-2 330
2.2 Räkter	-740	-934	-1 113	-1 366	-1 263	-1 481	-1 823	-2 028	-2 385	-2 891
2.3 Transfereringar (restpost)	-132	-71	-102	32	-246	-27	58	-111	-130	197
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	5 906	6 267	6 122	6 551	7 849	8 590	8 155	8 598	8 537	9 771
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	8 993	9 624	9 927	9 927	11 917	14 397	14 812	13 510	13 334	15 427
4.1 Konsumtion	7 124	8 409	9 137	9 610	10 385	11 499	13 230	13 389	12 838	13 201
4.2 Bruttoinvestering	1 869	1 215	790	317	1 532	2 898	1 582	121	496	2 226
4.3 Lagerinvestering	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i>	-3 087	-3 357	-3 805	-3 376	-4 068	-5 807	-6 657	-4 912	-4 797	-5 656

8. Hushåll

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Faktorinkomster</i>	48 694	53 259	58 568	63 808	70 852	77 919	85 123	92 021	97 855	105 057
1.1 Arbetsgivaravgifter	2 290	2 701	3 563	4 581	5 394	6 184	7 145	8 710	10 391	11 615
1.2 Lönerna	36 301	39 946	44 169	48 086	53 270	58 896	65 160	69 793	74 100	79 673
1.3 Enskilda företagens inkomster	5 789	6 133	6 275	6 247	7 129	7 515	7 316	7 836	7 568	7 787
1.4 Restpost	4 314	4 479	4 561	4 894	5 059	5 324	5 502	5 682	5 736	5 982
2. <i>Inkomstfördelning</i>	-5 935	-7 238	-8 569	-9 807	-11 486	-13 774	-16 162	-18 789	-21 135	-23 568
2.1 Direkta skatter	-9 293	-10 933	-11 864	-13 000	-14 920	-18 180	-20 755	-23 328	-25 055	-27 927
2.2 Avgifter	-	613	-824	-727	-	774	-1 081	-1 265	-1 458	-1 632
2.3 Transfereringar från staten och kommunerna	1 679	1 759	2 017	2 148	2 514	3 173	3 515	3 759	3 957	4 598
2.4 Övriga transfereringar	-475	-578	-482	-559	-747	-886	-1 034	-1 157	-1 151	-1 384
2.5 Socialförsäkringsutfall	3 853	4 230	4 603	5 580	6 195	7 061	7 998	9 656	11 055	12 209
2.6 Egna och arbetsgivares försäkringsinbetalningar	-2 660	-2 920	-3 784	-4 823	-5 604	-6 284	-7 250	-8 923	-10 942	-12 146
2.7 Räkter m. m.	1 552	1 823	1 765	1 674	1 899	2 116	2 455	2 469	2 459	2 734
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	42 759	46 021	49 999	54 001	59 366	64 145	68 961	73 232	76 720	81 489
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	39 239	42 472	46 048	49 882	54 271	59 746	64 443	68 995	73 012	77 980
4.1 Konsumtion	39 239	42 472	46 048	49 882	54 271	59 746	64 443	68 995	73 012	77 980
4.2 Bruttoinvestering	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. <i>Finansiellt sparande (3-4)</i>	3 520	3 549	3 951	4 119	5 095	4 399	4 518	4 237	3 708	3 509
5.1 Enskilt försäkringsparande	1 116	871	1 093	1 134	1 239	1 422	1 498	1 674	2 119	2 503
5.2 Övrigt sparande	2 404	2 678	2 858	2 985	3 856	2 977	3 020	2 563	1 589	1 006

Fortis. på nästa sida

Tabell 1 (forts.)

9. Summa och utlandet

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Bruttonationalprodukt till produktionskostnader</i>	61 253	66 913	72 291	78 370	87 683	96 681	104 485	112 699	119 554	129 944
1.1 Avskrivningar	6 750	7 348	8 076	8 747	9 526	10 458	11 549	12 420	13 354	14 250
1.2 Driftöverskott, netto	15 912	16 918	16 483	16 956	19 493	21 143	20 631	21 776	21 649	24 406
1.3 Löner och pensionsförmåner	38 591	42 647	47 732	52 667	58 664	65 080	72 305	78 503	84 551	91 288
2. <i>Indirekta skatter och subventioner</i>	6 411	7 046	8 302	9 194	10 030	11 370	13 102	14 200	15 616	17 232
2.1 Indirekta skatter	7 201	8 048	9 374	10 283	11 140	12 617	14 657	15 833	17 209	18 842
2.2 Subventioner	- 790	-1 002	-1 072	-1 089	-1 110	-1 247	-1 555	-1 633	-1 593	-1 610
(<i>Bruttonationalprodukt till marknadspriser (1+2.1+2.2)</i>)	67 664	73 959	80 593	87 564	97 710	108 051	117 587	126 899	135 170	147 176
2.3 Nettotransfereringar till utlandet	30	34	32	19	31	71	— 31	— 165	— 365	— 436
3. <i>Disponibelt (1+2)</i>	67 694	73 993	80 625	87 581	97 741	108 122	117 556	126 734	134 803	146 740
4. <i>Slutlig efterfrågan</i>	67 992	73 613	80 350	87 362	97 380	109 051	118 366	126 915	135 356	147 822
4.1 Konsumtion	51 144	55 424	60 896	66 456	72 708	80 690	88 649	96 193	103 398	112 005
4.2 Bruttoinvestering inkl. lager.	16 848	18 189	19 454	20 906	24 672	28 361	29 717	30 722	31 958	35 817
5. <i>Finanstiellt sparande = bytesbalanssaldo (3—4)</i>	— 398	380	275	219	361	— 929	— 810	— 181	— 551	— 1 082
<i>Bytesbalanssaldo enligt försörjningsbalansen SNA (3—4—2.3)</i>	— 428	346	243	200	330	— 1 000	— 781	— 16	— 186	— 646

Tabell 2. Finansiellt och monetärt sparande 1960—1969.

Milj.kr.

1. Staten

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande</i>	38	1 427	1 412	587	631	1 698	809	— 572	— 812	751
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	-1 117	-1 062	- 813	-788	- 892	-1 453	-2 061	-2 436	-2 558	-4 547
2.1 Utlåning, rörliga krediter m. m. (-)	- 829	- 967	-1 312	-971	-1 128	-1 687	-2 393	-2 383	-2 226	-3 442
2.2 Korrektionspost Allmänna pensionsfonden	147	162	187	219	250	272	320	353	382	408
2.3 Restpost	- 435	- 257	- 312	- 36	- 14	- 38	- 12	- 406	- 714	-1 513
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	-1 079	- 365	599	-201	- 261	245	-1 252	-3 008	-3 370	-3 796
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.2 Upplåning på kreditmarknaden (-)	-1 079	365	599	-201	- 261	245	-1 252	-3 008	-3 370	-3 796

2. Kommuner

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande</i>	-128	-496	-374	- 875	-1 170	-1 492	- 453	- 52	-1 055	-2 035
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	180	- 91	-128	- 174	- 306	243	- 99	- 282	6	970
2.1 Korrektionspost bostäder	104	143	200	242	242	218	192	301	262	267
2.2 Nettoutlåning	82	-105	125	- 97	- 121	160	353	346	185	(200)
2.3 Nettoförvärv av fastigheter och mark (-)	5	-139	-244	- 401	- 427	- 330	- 668	- 850	- 620	- 600
2.4 Restpost	- 11	10	-209	82	0	195	24	- 79	179	1 103
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	52	-587	-502	-1 049	-1 476	-1 249	- 552	- 334	-1 061	-1 065
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	297	-210	403	- 80	- 57	-115	803	1 305	312	185
3.2 Upplåning på kreditmarknaden (-)	-245	-377	-905	- 969	-1 419	-1 134	-1 355	-1 639	-1 373	-1 250

Forts. på nästa sida

Tabell 2 (forts.)

3. Bostäder

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande</i>	-2 144	-2 431	-2 823	-3 229	-3 891	-4 259	-4 287	-5 270	-5 451	-6 005
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	85	199	147	592	513	363	1 197	1 560	2 649	1 879
2.1 Korrektionspost kommuner	104	143	200	242	242	218	192	301	262	267
2.2 Statliga bostadskrediter	673	754	719	660	665	1 015	1 382	853	875	1 960
2.3 Restpost	450	367	602	350	536	452	642	251	1 286	1 492
2.4 Korrektionspost avskrivningar	-1 104	-1 177	-1 268	-1 360	-1 472	-1 612	-1 745	-1 861	-1 976	-2 080
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	-2 229	-2 630	-2 970	-3 821	-4 404	-4 622	-5 484	-6 830	-8 100	-7 884
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.2 Upplåning på kreditmarknaden (—)	-2 229	-2 630	-2 970	-3 821	-4 404	-4 622	-5 484	-6 830	-8 100	-7 884

4. Enskilda försäkringsinrättningar

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande</i>	330	294	267	328	458	528	483	699	726	(750)
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	717	458	529	474	631	662	816	717	1 068	1 100
2.1 Hushållens försäkrings sparande	1 116	871	1 093	1 134	1 239	1 422	1 498	1 674	2 119	2 503
2.2 Utlåning utanför kreditmarknaden (PRU-fonder)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.3 Restpost	-126	-181	-332	-340	-432	-425	-519	-528	-597	-644
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	-273	-232	-232	-320	-176	-235	-163	-429	-454	-759
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	1 047	752	796	802	1 089	1 190	1 299	1 416	1 794	1 850
3.2 Upplåning på kreditmarknaden	1 047	752	796	802	1 089	1 190	1 299	1 416	1 794	1 850
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabell 2 (forts.)

5. Offentliga försäkringsinrättningar

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansställt sparande</i>	706	967	1 726	2 377	2 982	3 563	4 305	5 156	6 287	7 004
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	—188	—245	—159	—569	—601	—763	—533	—984	—600	—1 393
2.1 Allmänna pensionsfondens transaktioner med övriga kreditinstitut	7	—31	98	—253	—296	—450	—134	—527	—204	—904
2.2 Korrektionspost staten	—147	—162	—187	—219	—250	—272	—320	—353	—382	—408
2.3 Restpost	—34	—52	—68	—107	—55	—41	—79	—104	—14	—81
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	518	722	1 569	1 808	2 381	2 800	3 772	4 172	5 687	5 611
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	518	722	1 569	1 808	2 381	2 800	3 772	4 172	5 687	5 611
3.2 Upplåning på kreditmarknaden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

6. Finansiella aktiebolag och institutioner (exkl. försäkringsinrättningar)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansställt sparande</i>	413	427	421	289	324	441	472	533	843	600
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	360	—147	—87	383	451	1 009	466	—217	133	2 543
2.1 Statliga kapitaltransaktioner	—16	40	—44	73	123	42	126	—24	—60	—240
2.2 Transaktioner med övriga kreditinstitut	364	—194	—39	47	188	96	—288	—379	522	672
2.3 Restpost	12	7	—4	263	140	871	628	186	—329	2 111
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	773	280	334	672	775	1 450	938	316	976	3 143
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	773	280	334	672	775	1 450	938	316	976	3 143
3.2 Upplåning på kreditmarknaden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Fortf. på nästa sida

7/8. Allmänheten: hushåll och icke-finansiella företag

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande</i>	433	192	146	743	1 027	-1 408	-2 139	-	-1 089	-2 149
2. <i>Transaktioner utanför kreditmarknaden</i>	188	1 839	359	926	1 874	1 667	3 906	4 166	4 798	2 601
2.1 Enskilt försäkringsparande inom hushållssektorn	-1 116	-	-1 093	-1 134	-1 239	-1 422	-1 498	-1 674	-2 119	-2 503
2.2 Företagens sparande i PRI-fonder	126	181	332	340	432	425	519	528	597	644
2.3 Transaktioner med staten och kommunerna	69	457	712	809	1 011	842	1 326	2 034	1 786	1 882
2.4 Kapitaltransaktioner med utlandet	46	198	241	-	406	368	980	1 625	623	8
2.5 Korrektionspost bostäder	1 104	1 177	1 268	1 360	1 472	1 612	1 745	1 861	1 976	2 080
2.6 Restpost	-	697	-1 101	-	43	-	834	-	1 935	490
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i>	621	2 031	505	1 669	2 901	259	1 767	3 491	3 709	452
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	2 468	3 740	4 297	5 218	5 995	4 956	6 371	9 368	10 775	4 771
3.2 Upplåning på kreditmarknaden	-1 847	-1 709	-3 792	-3 549	-3 094	-4 697	-4 604	-5 877	-7 066	-4 319
9. Summa och betalningsbalans	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
1. <i>Finansiellt sparande (Bytesbalans)</i>	-	380	275	219	361	-	810	-	551	-
2. <i>Kapitaltransaktioner med utlandet</i>	118	569	167	-	586	1 002	1 298	-	465	-
2.1 Statliga kapitaltransaktioner	16	40	44	73	123	42	126	-	60	-
2.1 Privata kapitaltransaktioner	46	198	241	-	412	368	980	645	623	8
2.2 Restpost	88	331	-	25	51	592	192	-	98	-
3. <i>Monetärt sparande (1+2=3.1+3.2)</i> (Bankernas utlandsställning)	-	949	442	-	947	73	488	-	86	-
3.1 Utlåning på kreditmarknaden	5 118	5 300	7 510	8 459	10 125	10 293	13 183	17 159	19 823	15 560
3.2 Upplåning på kreditmarknaden (-)	-5 398	-4 351	-7 068	-8 548	-9 178	-10 220	-12 695	-17 354	-19 909	-17 246

Tabell 3. Hushållens inkomster 1960—1969.
Procenttal.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Faktorinkomster inkl. arbetsgivaravgifter i procent av BNP (f)	79,4	79,5	80,9	81,3	80,7	80,5	81,3	81,4	81,5	80,5
Faktorinkomster exkl. arbetsgivaravgifter i procent av BNP (f)	75,6	75,5	76,0	75,5	74,5	74,1	74,5	73,7	72,8	71,5
Faktorinkomster inkl. arbetsgivaravgifter i procent av BNP (f) (endast privat sektor)	76,7	76,9	78,3	78,8	77,8	77,5	78,2	78,1	77,9	76,6
Arbetsgivaravgifter till socialförsäkring i procent av faktorinkomster	4,1	4,4	5,4	6,4	6,9	7,2	7,7	9,0	10,3	10,8
Arbetsgivaravgifter till enskild försäkring i procent av faktorinkomster	0,8	0,9	1,0	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,6	1,6
Löner i procent av faktorinkomster	77,1	77,8	79,1	80,0	80,2	81,0	82,5	82,8	83,7	84,5
Enskilda företagens inkomster i procent av faktorinkomster	11,7	11,4	10,5	10,1	10,2	9,6	8,4	8,3	7,6	6,9
Direkta statliga skatter i procent av faktorinkomster	11,2	12,9	12,3	11,7	12,1	14,1	13,6	13,6	13,4	14,2
Direkta kommunala skatter i procent av faktorinkomster	8,8	8,7	9,3	10,2	10,7	11,2	13,0	14,5	15,3	15,8
Ökning av direkta skatter i procent av ökning av faktorinkomster	26,4	39,5	23,6	24,1	30,8	51,9	41,2	48,2	41,6	48,0
Transfererade inkomster i procent av faktorinkomster ¹	16,2	16,3	16,8	18,0	18,1	18,9	19,5	20,8	22,1	22,9
Disponibla inkomster i procent av faktorinkomster (inkl. försäkringssparande)	92,1	91,0	90,9	91,2	90,5	89,1	88,2	87,7	87,5	87,0
Sparande i procent av disponibla inkomster	8,9	8,5	8,5	8,1	9,0	7,3	6,9	6,2	5,6	5,6

¹) Pensioner, socialförsäkringsutfall, offentliga transfereringar, enskilt försäkringsutfall.

Källa: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet

Tabell 4. Vinsten och självfinansiering inom industrin 1957—1969.

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Metall- och verkstadsindustri (exkl. malmbrytning och varvsindustri)	a	11,9	11,5	11,6	11,0	10,7	10,4	10,8	11,8	11,9	10,2	9,1	8,9
	b	104	177	189	70	74	88	123	121	85	76	135	137
	c	161	167	189	138	114	116	121	155	150	108	119	128
Jord- och stenindustri	a	13,4	15,7	18,7	15,9	15,7	14,7	13,4	13,7	13,2	11,9	12,0	13,3
	b	126	201	195	92	116	83	70	96	69	52	82	110
	c	189	200	213	117	132	89	70	99	79	60	82	117
Träindustri	a	5,6	5,9	7,9	4,0	5,8	5,1	6,7	7,8	9,2	7,9	7,2	8,2
	b	150	66	578	35	94	68	94	66	60	80	140	57
	c	92	92	185	65	99	81	113	95	104	84	100	57
Massa- och pappersindustri	a	13,9	13,8	13,3	12,3	10,5	7,9	9,4	13,3	14,5	9,5	7,7	12,9
	b	78	96	179	77	47	46	103	114	82	39	29	118
	c	89	108	90	78	63	52	63	107	102	39	31	77
Grafisk industri och pappers- förädling	a	6,0	6,6	7,2	6,2	6,3	6,6	6,4	6,4	8,0	6,8	8,3	8,5
	b	120	145	107	87	83	77	71	78	82	82	134	120
	c	159	139	115	109	84	88	79	89	94	94	138	127
Livsmedelsindustri	a	3,1	4,0	4,1	3,8	3,7	3,2	3,6	3,7	4,0	3,6	3,6	3,8
	b	103	118	109	114	85	112	110	111	85	90	112	112
	c	107	123	147	144	123	110	113	122	99	106	120	112
Textil- och sömnadsindustri	a	5,8	5,9	6,6	6,8	6,9	6,4	6,0	5,8	5,6	5,9	6,3	5,3
	b	113	263	170	80	146	108	93	88	178	234	159	106
	c	196	138	174	129	135	124	104	128	146	145	142	103
Läder-, hår- och gummivaruindustri	a	7,1	7,9	6,4	6,6	6,7	6,7	6,3	6,3	5,9	7,0	6,2	7,4
	b	96	167	151	69	110	86	137	85	47	83	136	87
	c	174	182	149	100	143	122	128	118	70	97	87	98
Kemisk och kemiskt teknisk industri	a	12,1	11,8	12,2	12,2	12,1	10,4	10,6	9,2	9,5	9,1	9,3	9,7
	b	121	115	144	90	98	136	100	95	71	60	100	94
	c	164	135	133	134	119	145	116	88	83	73	99	105
Hela industrin (exkl. kraftverk)	a	10,8	9,5	10,4	10,3	10,4	9,2	9,0	10,1	10,4	8,5	7,9	8,1
	b	95	113	164	79	77	87	108	105	84	70	105	103
	c	135	114	147	113	103	102	101	120	120	90	97	98

Ann.: Företag med mer än 50 anställda. a) Bruttovinst i procent av omsättningen; b) Brutto sparande i procent av fasta och lagerinvesteringar; c) Brutto sparande i procent av fasta investeringar. Kvoterna beräknas för redovisade industrigrupper i sin helhet. Inom grupperna förekommer såväl företag med sparande överskott som företag med sparande underskott.

Källa: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell 5. Inlåning i bankerna 1957—1969.
Ställningsuppgifter vid slutet av året, milj.kr.

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
<i>Riksbanken</i>													
Sedlar utanför affärsbankerna	5 556	5 766	5 923	6 276	6 563	6 992	7 500	8 050	8 391	8 975	9 667	10 143	10 603
<i>Postbanken</i>													
Sparbankskonton	3 570	3 859	4 080	4 527	4 800	5 276	5 743	6 097	6 386	6 882	7 418	7 873	8 348
Postgirots kapitalkonton	—	—	—	88	107	132	127	128	241	462	544	603	590
Postgirots övriga inlåning	2 216	2 210	3 191	2 383	2 743	2 627	2 712	2 907	3 159	3 156	3 543	3 802	4 175
<i>Postbanken</i>	11 934	12 558	13 735	14 726	15 662	17 009	18 308	19 699	21 184	23 246	26 011	28 258	29 820
<i>Jordbrukskassor</i>													
Kapital- och kapital-samlingsräkning samt övrig inlåning	709	762	822	935	1 093	1 256	1 421	1 678	1 985	2 294	2 609	2 908	3 315
Check-, sparkasse-, uppsägnings- och löneutbetalningsräkning	238	246	273	300	281	317	374	482	565	626	740	825	948
<i>Affärsbanker</i>													
Checkräkning	2 049	1 988	2 732	2 289	2 993	3 203	3 719	4 338	4 655	5 609	6 230	8 227	
Uppsägnings-, girokapital- och sparkasseräkning	2 807	2 877	2 977	3 719	3 429	3 686	4 016	4 039	4 195	4 450	4 809	4 356	41 843
Depositions-, kapital-, kapital-samlings- och sparräkning	9 404	11 119	13 240	12 513	12 990	15 188	16 672	18 269	18 881	20 244	23 977	28 652	
<i>Summa inlåning</i>	38 483	41 685	46 978	47 756	50 661	60 686	60 592	65 687	69 642	75 944	85 548	95 647	99 642
<i>Summa inlåning (i procent av BNP)</i>	69,2	71,7	75,3	70,5	68,4	69,0	69,1	67,1	64,4	64,5	67,3	70,4	67,7

Källa: Sveriges Riksbank.

Tabell 6: 1. Riksbankens tillgångar och skulder 1958—1969.
Flödesuppgifter. Milj.kr.

	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Inhemsk kreditgivning	295	381	1 259	-229	-207	526	-119	596	1 037	653	1 377	1 481
Utlåning till affärsbanker	6	149	-232	—	—	221	-139	217	-299	1 040	-157	707
Utlåndska valutor	85	-279	269	883	551	-251	857	-269	173	-867	-255	-400
Nettoställning gentemot I.M.F.	—	64	—	129	-78	26	181	284	118	-138	133	-327
Statliga kapitaltransaktioner	—	2	16	-40	44	-73	-123	-42	-126	24	-60	-240
Summa tillgångar	386	317	1 312	743	310	449	657	786	903	712	1 068	1 221
Utelöpande sedlar	219	208	293	311	460	539	517	360	551	668	616	381
Affärsbankernas checkräkning	27	-34	17	8	19	6	-48	23	-20	-18	47	371
Investeringsfonder	86	40	861	86	-333	-32	103	171	138	-288	-107	191
Övriga tillgångar och skulder, netto	54	103	141	338	164	-64	85	232	234	350	512	278
Summa skulder	386	317	1 312	743	310	449	657	786	903	712	1 068	1 221

Källa: Sveriges Riksbank.

Tabell 6: 2. Affärsbankernas tillgångar och skulder 1958—1969.
Flödesuppgifter. Milj.kr.

	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Inhemsk kreditgivning	1 681	2 568	456	596	3 311	2 322	2 915	2 166	2 650	5 918	5 668	3 600
Ställning gentemot utlandet	68	335	-428	19	20	103	-19	102	55	795	66	-1 127
a Valutor	3	174	-141	-75	-52	4	-75	-66	139	29	-59	141
b Tidsposition	55	277	-254	256	-117	190	-38	17	424	308	-312	576
Kassa	-94	-204	154	88	16	507	-239	277	335	252	752	-742
Nettofordran inhemska banker	—	6	-149	232	—	-221	139	-217	299	-1 040	157	-707
Upplåning i riksbanken (-)	1 707	3 001	19	884	3 178	2 905	2 683	2 279	3 902	6 262	6 273	1 741
Summa tillgångar	1 723	2 964	-426	890	2 666	2 330	2 238	1 082	2 573	4 713	6 218	608
Inlåning från allmänheten	—	—	—	3	53	73	146	297	371	195	275	592
Återlån från AP-fonden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nettoställning gentemot "andra banker"	-3	-179	285	-72	190	-13	108	120	342	361	233	200
Övriga tillgångar och skulder, netto	-13	116	160	72	269	515	191	780	616	973	-454	341
Summa skulder	1 707	3 001	19	884	3 178	2 905	2 683	2 279	3 902	6 262	6 272	1 741

Källa: Sveriges Riksbank.

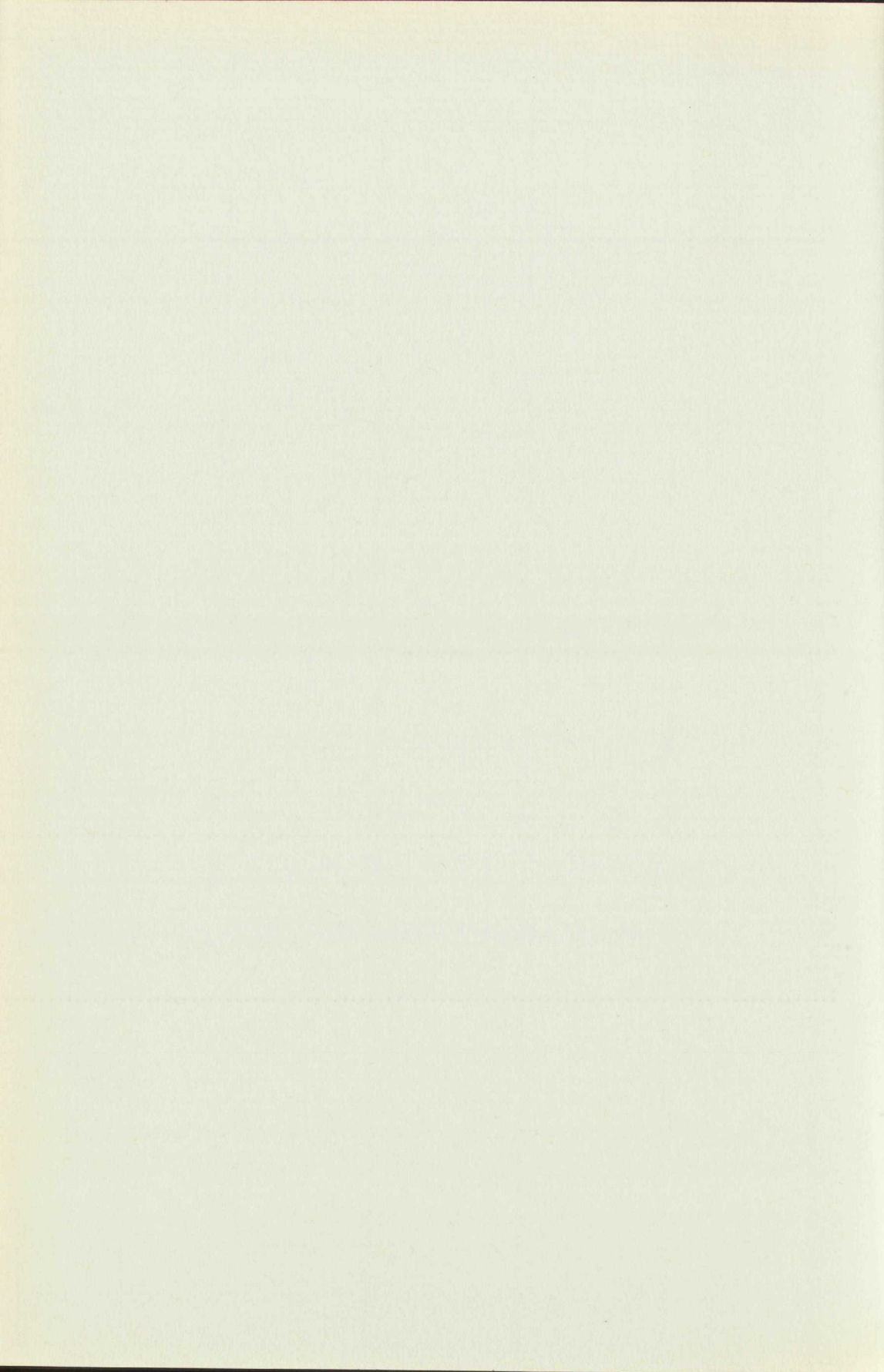
Tabell 6: 3. Postbankens, sparbankernas och jordbrukskassornas tillgångar och skulder 1958—1969.
 Flödesuppgifter. Milj.kr.

	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Inhemsk kreditgivning	1 467	2 182	979	1 955	1 477	2 721	2 229	2 738	3 203	3 832	4 222	3 610
Nettoställning gentemot övriga kreditinstitut	-136	1	-17	-188	434	-648	262	69	180	333	-739	192
Summa tillgångar	1 331	2 183	962	1 767	1 911	2 073	2 491	2 807	3 383	4 165	3 483	3 802
Inlåning från allmänheten	1 268	2 166	858	1 727	1 928	2 071	2 306	2 529	3 146	4 199	3 403	2 927
Övriga tillgångar och skulder, netto	63	17	104	40	-17	2	185	278	237	-34	80	875
Summa skulder	1 331	2 183	962	1 767	1 911	2 073	2 491	2 807	3 383	4 165	3 483	3 802

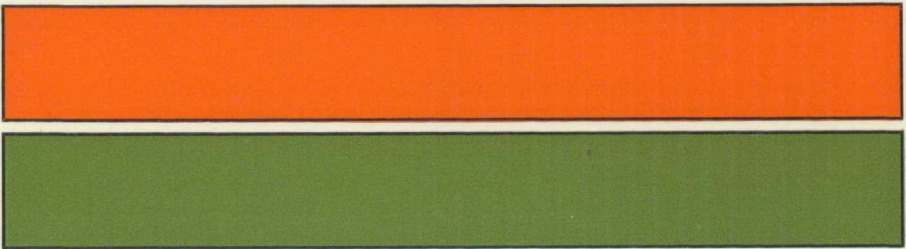
Källa: Sveriges Riksbank.

KUNGL. BIBL.
- 8 MR.
STOCKHOLM

Q171 308

Allmänna Förlaget